

ARTILLERIPARKEN

upprustning av en park i Visby innerstad

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet
EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Nivå: Avancerad A2E
©2018 Klara Samuelsson, klar.sam@outlook.com
Titel på svenska: Artilleriparken: upprustning av en park i Visby innerstad
Title in English: Artilleriparken: a design proposal for a park in the Hanseatic Town of Visby
Handledare: Lars Johansson, institutionen för stad och land
Examinator: Ulla Myhr, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Gudrun Rabenius, institutionen för stad och land
Omslagsbild: Av författaren
Övriga foton och illustrationer: Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren
Originalformat: Gestaltungsförslag liggande A1, textdel liggande A3
Nyckelord: gestaltning, Hansestaden Visby, omgestaltning, parkupprustning, växtgestaltning
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

FÖRORD

Detta examensarbete sätter punkt för fem lärorika år av studier. Arbetet har lett mig tillbaka till min ö i havet, till Visby där livet som färdigutbildad landskapsarkitekt väntar med nya utmaningar.

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Lars Johansson vars kunskap och rådgivning har hjälpt mig att finna vägen framåt.

Jag vill även tacka mina kollegor på ÅF i Visby för att ni gav mig tillgång till både en arbetsplats och gott sällskap under min avslutande studietid.

Avslutningsvis vill jag ge ett varmt tack till Erik, för att du funnits vid min sida som ett orubbligt stöd under utbildningens fem år.

SUMMARY

Artilleriparken is a public park on the Swedish island of Gotland with a total area of approximately 2000 square meters. The park is located in the Hanseatic Town of Visby which is listed as a UNESCO World Heritage site. In accordance with Article 4 in *The World Heritage Convention* (1972) Sweden has “recognized the duty of ensuring the identification, protection, conservation, presentation and transmission to future generations” of the heritage. The convention states that a heritage should have a function in the daily life of the community in order to support effective actions in these matters.

The park is located next to the square of Södertorg where plans for development includes new restaurants, businesses and apartments in order to strengthen the city life in the area. There are few visitors in the park and a new design is needed in order to attract more people. More visitors would strengthen the function of the park and contribute to making the heritage an attractive and lively place.

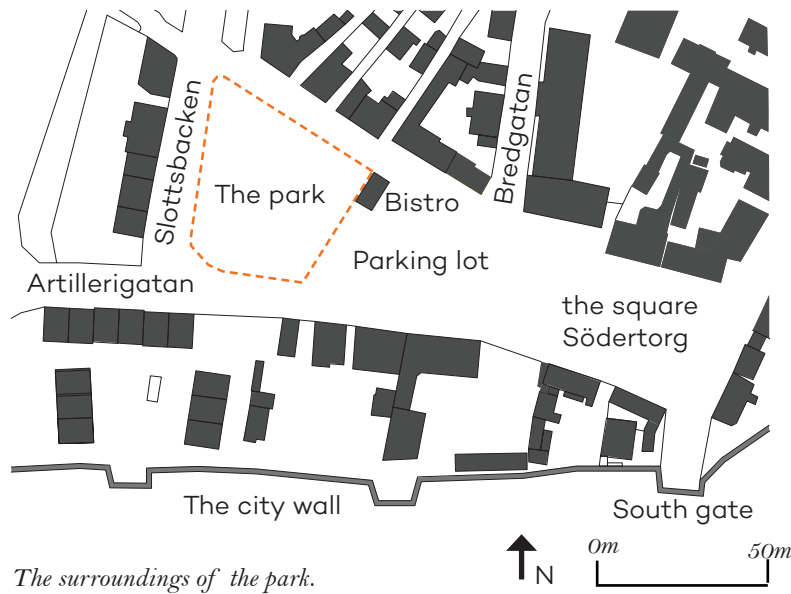
Artilleriparken is located in the southern parts of the Hanseatic Town of Visby and is marked in orange.

The purpose

The purpose with this thesis is to present a design proposal for Artilleriparken which aims to attract more visitors to the park. This will be achieved by focusing on social qualities and planting design.

Description of Artilleriparken

The area where the park is located was used for military services from 1726 to 1862. The park was constructed during the early 20th century and historical photographs from 1947 depicts a formal park with shape-cut trees, ornamental flowerbeds and straight pathways. There are still remains of the former design like six pollarded elm trees along Slottsbacken but the level of details has been considerably reduced. The park is limited by a parking lot to the east and streets on the remaining sides. There are small houses of varied age along the streets that frames the park.

The surroundings of the park.

Inventory plan

Method

The thesis consist of two parts. The main result is four posters where the design proposal is presented. The other part is this appendix which contains a description of the project and discussion about the process leading to the design proposal.

The main method was the design work which included relevant methods such as inventory, analysis, sketching and presentation. The initial work included document studies of Jan Gehl’s book *Life Between Buildings* (2008) which contains design principles for attracting social life to public places. Studies were also made to investigate which guidelines and regulations that needs to be followed when designing a park in the Hanseatic Town of Visby.

An on-site inventory was done to study the existing vegetation, materials, equipment, elevation and local climate. Another inventory investigated the content of nearby parks. Different analyzes helped me evaluate the spatiality, strengths and weaknesses in the park. One analysis was inspired by Kevin Lynch’s book *The Image of the City* (1960) where paths, barriers, landmarks and nodes were analyzed and mapped. Design principles and a design program were established and worked as gudielines for the further design work. The design process began with quick sketches done by hand. Final sketches and illustrations were produced in the computer programs AutoCAD, Sketchup, Photoshop and Illustrator.

Result

The inventory revealed that there is no small park with complex planting design in the southern parts of Visby. The park consist of a lawn and a few trees and shrubs. The park is inaccessible due to the lack of paths and seating areas. There is little content in the park and few reasons for visitors to stay in it for a longer period of time.

Analyzes showed that the park is open and exposed with little shelter from the sun and surrounding streets. The surroundings are open as well which gives the park a poorly developed spatiality. The paths and nodes are very few in the park. However there are nodes and landmarks in the neighboring areas that make people pass through the park. The open lawn is valuable because it offers the opportunity of free activity, but it creates a barrier for disabled people. The primary strength is fully grown character trees that have a historic value to the city.

Document studies, inventory and analysis gave me enough information to establish priniciples for the design of the park. The principles worked as guidelines for how to attract social life and how to make the park feel as a natural part of the cultural environment. The principles were summarized as a design program.

The overall design idea was to create a formal structure inspired by the historical design and soften it with free growing plant material. The proposal resulted in five main structures: the ornamental room, an open lawn and three enclosed edges. The ornamental room contains the most complex and vivid planting design centered around the characteristic cherry tree. The vegetation is perennial with drought tolerant plants such as lavender, salvia and steppe grasses. The lively and free growing plants are hold in place by a low, shape-cut hedge that exaggerates the formal structure of the park. The center of the park is an open lawn where visitors can enjoy a picnic, sunbathe or play football which makes this the most active part of the park. The edges have a calm character and contains both flowering and evergreen species. The evergreen shrubs and perennials secure the appearance of the edges during the winter and the flowering species contributes with color and pleasure. The edges offers seating in both sun and shade and gives a variety of shelter and outlooks over the rest of the park. The whole park is framed by a trimmed hedge. The height of the hedge is 1 meter which separates that park both physically and visually from the surroundings.

The design proposal.

The planting design aims to offer a dynamic experience over the seasons. In early spring there are flowering bulbs and cornelian cherry enrichening the park. Later on the visitor can enjoy the flowering cherry tree, lilacs and roses. The main focus in the summer is the perennials and ornamental grasses and in the autumn the park is colored in red by the leaves of the sumac tree and birchleaf spirea.

Perspective view over the park.

Materials and furniture have been chosen to fit the historical environment. The larger trees are species that have been used in the city since the late 17th century. Shrubs does not affect the city image in the same way as trees and the selection of these were therefore made more freely. Perennials have not been used in the city traditionally and the addition of these can be regarded as an adaption to meet the needs of the modern citizen in the heritage. All plants in the proposal were chosen in order to resist periods of drought since the water supplies are limited on the island and will be even more so due to climate change.

The result is presented on four A1-format posters. The proposal was named Artilleriparken as an allusion to the historical use of the place.

Discussion and final words

The purpose of this thesis was to attract more visitors to the park in order to strengthen the social life in the area. In order to accomplish this I focused on the following principles: *safety*, *spatiality*, *edges*, *accessibility*, *places to stay* and *attraction*. These principles were mainly based upon the theories by Jan Gehl (2008) of how to create social life in public spaces. *Safety* is regarded by making the plantings and greenery in the park transparent. The visitor always has a good view

over the park, but is protected from feeling exposed. The *spatiality* has been strengthened by dividing the park into smaller rooms. Special attention was given to the *edges* of the park and the borders between different surfaces. According to Gehl (2008) people tend to stay in the edge zones where they usually get a good overview without feeling exposed themselves. The whole park has been given distinct edges that separates it from the nearby streets and seating areas have mainly been located in the edge zones. The *accessibility* has increased due to the new pathways leading into the park. The design offers more *places to stay* and possibilities to sit down both in sun and shade. The added vegetation makes the lawn feel less exposed and people are therefore more likely to use it. The park has also been given a richer content with varied and lively plantings that creates an *attraction* over the seasons. The park has been designed to fit the historical environment because trees, materials and furniture have been chosen in accordance to existing guidelines.

The result was mainly focused on the visual presentation of the proposal. To create a trustworthy presentation, the illustrations were produced to depict different times of the year. The purpose of this was to show how the appearance of the park will change over the seasons. One goal was to give the visitor something new to discover at every visit to the park.

SAMMANDRAG

Artilleriparken är en liten park på ungefär 2000 kvadratmeter belägen i Hansestaden Visby. 1995 upptogs hela Visby innerstad inklusive grönområden och parker på UNESCOs världsarvslista. Sverige åtog sig då ansvaret för att skydda, bevara och levandegöra det utnämnda världsarvet. Parken är belägen i nära anslutning till Södertorg där stadslivet ska stärkas genom nya restauranger, bostäder och torghandel. Parken har idag få besökare och genom en ny utformning kan fler människor lockas till platsen och bidra till att levandegöra Södertorgsområdet.

Syftet med examensarbetet är att utarbeta ett gestaltungsförslag som undersöker hur utformning och växtgestaltning kan bidra till att främja det sociala livet i Artilleriparken

Arbetet inleddes med dokumentstudier där jag undersökte hur Jan Gehls teorier om socialt liv i *Life Between Buildings* (2008) kunde användas för att utforma en offentlig park. Även detaljplanen för Visby innerstad studerades för att få kunskap om vilka regler och riktlinjer som gäller vid utformningen av en park i världsarvet. Därefter gjordes ett platsbesök där befintligt växtmaterial, markmaterial, utrustning, höjdförutsättningar och lokalklimat kartlades. En inventering gjordes även över närliggande grönområden och parker.

Parken analyserades på tre olika sätt. En analys inspirerades av Kevin Lynchs bok *The Image of the City* (1960) där stråk, barriärer, målpunkter och landmärken i parken och dess närområde undersöktes. Utöver det gjordes en analys över parkens rumslighet och en som utvärderade dess befintliga styrkor och svagheter. Analyserna hjälpte till att skapa en bild över vilka tillgångar och behov som finns i parken i dagsläget. Därefter utformade jag ett antal utgångspunkter baserade på dokumentstudier, inventering och analyser, vilka vägledde det fortsatta gestaltungsarbetet.

Gestaltungsförslaget resulterade i en park med fem huvudsakliga delar; ett finrum, en öppen gräsyta och tre kantzoner. Finrummet innehåller den mest detaljrika växtgestaltningen med en variation av blommande perenner och prydnadsgräs. På den öppna gräsytan kan besökaren ägna sig åt fria aktiviteter som exempelvis fotboll eller picknick. Kantzonerna längs parkens västra, norra och östra sida har en mer sluten karaktär där städsegröna växter säkerställer kanternas inramande funktion under vinterhalvåret. I parkens norra och västra del finns större träd utplacerade för att skapa rumslighet och ge skugga i parken. Träd som används är bland annat robinia, stockholmsplatan och äkta kastanj vilka är arter som funnits i Visby sedan 1600-talet. Markmaterial och möbler har valts enligt de riktlinjer som finns i byggnadsordningen för Visby innerstad. Förslaget bidrar till att locka fler besökare då parken gestaltats för att upplevas som trygg samtidigt som rumsligheten har

förstärkts. Parken har även gjorts mer tillgänglig då fler stråk med tillgänglighetsanpassat markmaterial föreslås. Ett ökat antal sittplatser i sol och skugga skapar fler platser att vistas på. Parken har givits ett rikare innehåll i form av planteringsytor som är utformade för att skapa upplevelsevärden året runt och erbjuda besökaren något nytt att upptäcka vid varje besök.

Examensarbetets resultat är fyra stycken planscher i A1-format med illustrationsplan, visionsbilder, sektioner och detaljer. Förslaget fick namnet Artilleriparken som en anspelning på platsens historiska användning som militärt exercisfält.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Del 1 INTRODUKTION

- BAKGRUND.....	9
Val av plats.....	10
Problematisering.....	11
Syfte.....	11
Frågeställningar.....	11
Avgränsningar.....	11
 - METODER och GENOMFÖRANDE.....	11
Litteraturstudier.....	11
Inventering och analys.....	11
Skissarbete.....	11
Presentation.....	11

Del 2 GESTALTNINGSPROCESSEN

- INVENTERING.....	13
Omgivande grönområden.....	13
Parkens omgivningar.....	13
Platsens historia.....	13
Växtmaterial.....	14
Markmaterial och markutrustning.....	14
Höjdförutsättningar.....	14
Klimat.....	14
 - ANALYS.....	15
Rumslighet.....	15
Lynch-inspirerad strukturanalys.....	15
Styrkor och svagheter.....	16

- GESTALTNINGSFÖRSLAGET.....	17
------------------------------	----

FÖRSLAGETS UTGÅNGSPUNKTER.....	18
Socialt liv.....	18
Anpassning till kulturmiljön.....	18
Programpunkter.....	18
Förslagets namn.....	19
Övergripande gestaltningsidé.....	19

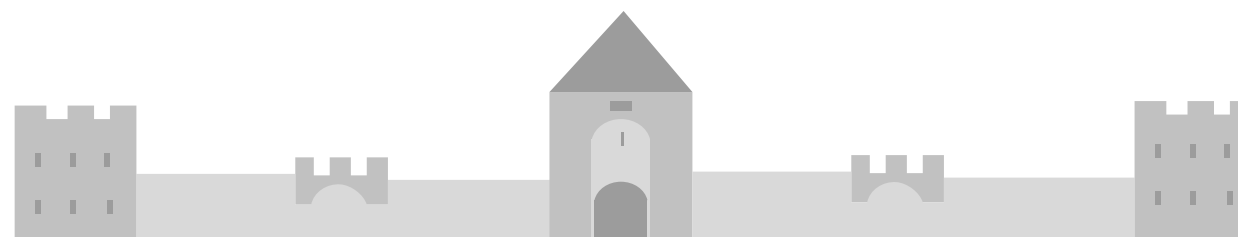
- SKISSPROCESSEN.....	19
-----------------------	----

- SAMMANFATTNING AV FÖRSLAGET.....	20
Parkens olika rum.....	20
Årstidsdynamik.....	20
Markmaterial.....	20
Utrustning.....	20
Växtmaterial.....	21
Val av växter	21
Växtlista träd	21

Del 3 REFLEKTIONER

- DISKUSSION.....	
Arbetets upplägg.....	23
Gestaltningssprocessen.....	23
Resultatet.....	23
Nya frågeställningar.....	23
 - REFERENSER.....	24
Figurförteckning.....	24
Bilder och upphovsrätt A1-planscher.....	24

Del 1 INTRODUKTION

Här ges en beskrivning av arbetets utgångspunkter som
bakgrund, syfte, frågeställningar och metodval

BAKGRUND

Som barn upplevde jag aldrig att det var något märkvärdigt med Visby. Den gamla muromgärdade staden hade alltid funnits i periferin och var för mig bara en av många platser där min uppväxt utspelade sig. Först i vuxen ålder började jag se på min hemstad med andra ögon. Att vandra genom de smala gränderna i Visby innerstad är att göra en resa i mänsklighetens historia. Stadsmuren med sina utsiktstorn och portar, de många kyrkoruinerna och de gamla husen vittnar om att stadens uppkomst sträcker sig mycket långt tillbaka i tiden. Under medeltiden utgjorde Visby ett handelscentrum för Hansan, men det har hittats spår av bosättningar så långt tillbaka som från stenåldern (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010 s. 15). Ringmuren och stadsbebyggelsen utgör ett levande dokument av historien och det är nästan svindlande att tänka på att den väderbitna muren under mer än 900 år orubbligt har vakat över de invånare som kommit och gått. År 1995 upptogs hansestaden Visby på UNESCO:s världsarvslista, en prestigefylld bekräftelse på att staden besitter både unika och höga kulturvärden.

Enligt *Artikel 4* i Världsarvskonventionen (1972 s. 25) är Sverige skyldiga att "säkerställa världsarvets identitet, skydd, bevarande, presentation och överlämnande till kommande generationer". Ett sätt att underlätta genomförandet av dessa åtgärder är enligt Världsarvskonventionen att ge kulturarvet en funktion i dagens samhälle. År 2003 upprättades ett handlingsprogram med direktiv för skötseln av hansestaden Visby där det framgår att stadens huvudattraktion är dess levande miljö och att ett av målen med bevarandet är att säkerställa att världsarvet förblir en levande plats (Stadsarkitektkontoret 2009 s. 7).

Enligt Riksantikvarieämbetet (2013 s. 17) utgör hela Visby innerstad ett riksintresse för kulturmiljövården vilket inkluderar parker och grönstråk. Samhällsbyggnadsförvaltningen (2010 s. 67) menar att växtligheten har en stor betydelse för helhetsintrycket av staden då grönskan förstärker rumsligheten och mjukar upp stadsbilden. Vidare skriver de att det medeltida gatunätet och de smala gränderna erbjuder ett litet utrymme för stadsgrönska och att antalet träd minskat med åren då gamla gatuträd som tagits ned inte ersatts med nya (2010 s. 77). Enligt Boverket (2007 ss. 19–20) fyller grönområden en viktig funktion som sociala mötesplatser dit människor oavsett inkomst, ålder och etnicitet kan söka sig för rekreation och aktivitet.

Med tanke på det begränsade utrymmet för stadsgrönska och dess stora betydelse för både stadsbilden och det sociala livet är det viktigt att tillvarata de grönytor som finns och säkerställa att de håller en hög kvalitet. Hur den fysiska miljön är utformad har nämligen en stor inverkan på hur människor använder en plats. Jan Gehl skriver i *Life Between Buildings* (2008 s. 9) att aktiviteter på offentliga platser kan delas in i tre kategorier, nödvändiga aktiviteter, frivilliga aktiviteter och sociala aktiviteter. Nödvändiga aktiviteter innefattar det som människor måste göra, som att gå till jobbet eller skolan, medan frivilliga aktiviteter kan vara att gå promenader eller sitta och fika. Gehl (2008 s. 11) menar att de nödvändiga aktiviteterna till liten del påverkas av den fysiska miljön medan frivilliga aktiviteter endast uppstår om platsens utformning ger möjlighet till det. Dels måste miljön innehålla fysiska förutsättningar som exempelvis sittplatser och dels behöver miljön vara inbjudande och attraktiv för människor att uppehålla sig i.

Enligt Gehl (2008 s. 12) räcker det med att två människor befinner sig i varandras synfält för att social interaktion ska uppstå och den vanligaste typen av social aktivitet i det offentliga rummet är den passiva sociala kontakt som uppkommer bara av att se och höra andra människor. Om förutsättningarna för frivilliga aktiviteter förbättras kommer chansen till sociala möten alltså att öka, eftersom fler människor på samma plats också leder till ökad social interaktion.

Under min tid som landskapsarkitektstudent har jag reflekterat allt mer över att många mindre grönytor i Visby inte lever upp till sin fulla potential. Många av parkerna besitter tillgångar som äldre uppvuxna träd, men saknar ofta de fysiska förutsättningarna och den inbjudande gestaltning som krävs för att locka människor att utföra frivilliga aktiviteter där. Om dessa platser utformas för att bjuda in människor till aktivitet kan de i större utsträckning bli sociala mötesplatser som i förlängningen också bidrar till den högre målsättningen att levandegöra miljön i Visby innerstad.

Figur 1. Vy över Hansestaden Visby som visar en del av de medeltida hus och ruiner som utgör stadens speciella kulturmiljö.

Val av plats

Det valda projektområdet utgörs av en mindre park belägen strax innanför Södertorg som är innerstadens södra entré. Med innerstaden menas den del av Visby som begränsas i norr, söder och öster av ringmuren och i väster av strandlinjen. Parken ligger i direkt anslutning till Södertorg som är en nod för de viktiga målpunkterna Östercentrum, Stora torget och Visby hamn. Torget utgör även start- och slutpunkt för det populära handels- och turiststråket Adelsgatan som löper mellan Östercentrum och Södertorg.

Idag är hela Södertorgsområdet en vilande plats som främst används för bilparkering och som passage, men i översiktsplanen för hela Visby (Region Gotland 2009 s. 13) nämns det att området är i behov av utveckling och kan förbättras samt levandegöras. Ett av de övergripande målen är att stadskärnan ska:

utvecklas socialt, kulturellt, kommersiellt och gestaltningsmässigt till en naturlig, levande och livskraftig stadskärna för hela Visbyområdet
(Region Gotland 2009 s. 29).

Även parken är utpekad i översiktsplanen som ett viktigt grönområde att värna om och utveckla (Region Gotland 2009 ss. 30-31). Parken har idag få besökare och används mestadels som en transportsträcka för människor som rör sig i området. Platsen är öppen och består främst av gräsmatta samt några få uppvuxna träd och buskar. Ett lågt utbud av gångvägar, vistelseytor och upplevelsevärden gör att parken inte är attraktiv nog för att människor ska vilja utföra frivilliga aktiviteter på platsen och de sociala mötena blir därmed också få.

Det finns planer på att utveckla själva torget i området, bland annat publicerades våren 2018 en artikel på Hela Gotland (2018) som visar Visby Centrums vision över ett myllrande torg med handel och uteserveringar. Visby Centrum är en samarbets- och intresseorganisation bestående av företagare som verkar i Visby innerstad och på Östercentrum vars mål är att stadskärnan ska vara en attraktiv mötes- och handelsplats. Det framgår i artikeln att Region Gotlands intentioner är att leda besökare från den nyinvigda kryssningskajen i hamnen till Södertorg vilket kommer att öka strömmen av besökare i området. Jenny Söderström, arkitekt på Visbyark och ansvarig för visionsbilden säger i samma artikel att Södertorg har möjlighet att "bli ett nav och en levande plats där boende, flanörer och turister möts".

Trots satsningarna på Södertorg finns det i dagsläget inga planer på att rusta upp parken. En attraktiv park mitt i stadskärnan skulle tillsammans med ett upprustat Södertorg skapa större möjligheter att locka folk till området och därmed stärka det sociala livet i stadskärnan.

Figur 2. Karta över Gotland som visar Visbys placering på ön.

Figur 4. Vy över projektområdet sett från söder. Parken har idag få besökare eftersom utformningen inte är tillräckligt attraktiv för att locka människor till att vistas där. Det strategiska läget gör potentialen stor att skapa en livfull park på platsen.

Figur 3. Karta som visar parkens placering i Visby markerat i orange samt hur den relaterar till närliggande målpunkter. Ringmuren är markerad i vitt och Adelsgatan i rött.

Problematisering

Det övergripande problemet är att parken i dagsläget har få besökare. En omgestaltning av parken är nödvändig för att locka fler besökare och stärka det sociala livet i området. Med tanke på den känsliga kulturmiljön som Visby innerstad utgör behöver en upprustning göras med hänsyn till de befintliga kulturvärdena.

Syfte

Att utarbeta ett gestaltungsförslag som undersöker hur utformning och växtgestaltning kan bidra till att främja det sociala livet i Artilleriparken

Frågeställningar

Vilken utformning och växtgestaltning kan parken ha för att locka fler besökare?

Hur kan parken utformas för att passa in i kulturmiljön?

Avgränsningar

Geografiskt avgränsades arbetet till den befintliga parken i Visby innerstad och till de klimatförutsättningar som råder där. Gestaltningen avgränsades till att innefatta ett illustrativt förslag som visar den övergripande utformningen av parken, vilka arter och markmaterial som används samt var möbler och annan utrustning placeras. Höjdsättning, planteringsplan och andra tekniska detaljer togs inte med då arbetets slutprodukt är en vision och inte en projekteringshandling. Valet av arter till växtgestaltningen avgränsades till det urval som finns på svenska plantskolor. Detta för att förslaget skulle utformas med hänsyn till vilka arter som finns att tillgå på marknaden i dagsläget.

METOD

Arbetet är uppdelat i ett gestaltungsförslag och en textdel vilka arbetades fram parallellt. De övergripande metoderna var dokumentstudier och gestaltning. Gestaltungsarbetet innefattade inventering, analys, skissarbete och presentationsarbete.

Dokumentstudier

För att kunna besvara frågeställningarna behövdes kunskaper om hur utformningen av en plats kan främja socialt liv och vilka regler som gäller vid förändringar av en park i Visby innerstad. Som underlag till gestaltningen användes därför Jan Gehls bok *Life Between Buildings* (2008) som beskriver hur utformningen av en offentlig miljö kan påverka hur den används socialt. Även Region Gotlands detaljplan för Visby innerstad användes som underlag då den tillhörande byggnadsordningen innehåller riktlinjer för hur förändringar ska genomföras i världsarvet. Många av dessa gäller för byggnaderna men ett antal anvisningar finns för utformning av offentliga platser, grönområden och trädgårdar som är applicerbara vid upprustningen av en park. I byggnadsordningen hittades även information om hur parker och offentliga miljöer utformats historiskt sett samt vilket växt- och markmaterial som använts. Riktlinjerna i byggnadsordningen fungerade som ett ramverk som gestaltningen förhöll sig till. Kunskaperna från dokumentstudierna redovisas i form av utgångspunkter för gestaltningen och som motivation till de val av träd, material och utrustning som gjordes i gestaltungsförslaget.

Inventering och analys

En inventering gjordes av parken som ett underlag för att bedömma dess befintliga utformning och skick. Vid ett platsbesök den 26 februari 2018 inventerades parkens växtmaterial, markmaterial, utrustning, höjdförutsättningar, lokalklimat och siktlinjer. Flera återbesök gjordes i efterhand för att förstå hur upplevelsen av parken förändras under året. Kartor från Google Maps och Lantmäteriet användes för att förstå hur parken är placerad i förhållande till gator och målpunkter i närheten.

Som en del av inventeringen undersöktes äldre bilder på parken för att få en förståelse för dess historiska utformning. Dessa upptäcktes genom databasen Google med sökordet Södertorg samt via boken *Visby förr i tiden* (Falck 1988) som hittades i Almedalsbibliotekets sökmotor. Även närliggande parker och grönområden i Visby innerstad inventerades för att kunna göra en bedömning av deras innehåll och funktioner.

Flera analysmetoder användes för att ta reda på vilka tillgångar och behov som finns i parken i dagsläget. Rumsligheten analyserades för att undersöka parkens öppna och slutna rum. En analys inspirerades av Kevin Lynchs strukturanalys som presenteras i boken *The Image of the City* (1960). Analysen utgår ifrån att människan använder staden utifrån fem olika strukturelement. I parken analyserades elementen *stråk*, *landmärken* och *barriärer*. Istället för *noder* användes begreppet *målpunkter* vilka utgör platser som människor av någon anledning söker sig till. Det femte elementet *distrikt* valdes helt bort då skalan på parken ansågs för liten för att det skulle vara relevant. Metoden gav främst information gällande parkens närområde och därför behövdes en kompletterande analys där parkens styrkor och svagheter undersöktes. Analyserna redovisas i form av text, bilder och kartor.

Ett antal utgångspunkter för den fortsatta gestaltningen utformades vilka kan ses som strategier för hur arbetets frågeställningar ska besvaras. Utgångspunkterna grundar sig på kunskaper som inhämtades från dokumentstudier, inventeringar och analyser och sammanfattas som ett antal programpunkter.

Skissarbete

Gestaltungsarbetet påbörjades parallellt med de inledande undersökningarna. Gestaltningen baserades på de kunskaper jag fått av dokumentstudier, inventeringar och analyser men skissandet var även en metod för att upptäcka nya frågor som behövde besvaras. Skissarbetet skedde först för hand i form av enkla timskisser och sedan med hjälp av datorprogrammen AutoCAD och Sketchup. Skisserna i 3D-programmet Sketchup var det som hjälpte mig mest i den senare delen av gestaltungsarbetet då det gav en bättre förståelse för hur förslaget skulle komma att upplevas i verkligheten.

Presentation

Det huvudsakliga resultatet är gestaltungsförslaget som presenteras på fyra planscher i A1-format. Presentationen innefattar en illustrationsplan med tillhörande sektioner, detaljer och visualiseringar. Dessa skapades i datorprogrammen AutoCAD, Illustrator, Sketchup och Photoshop. Ett ortofoto från Lantmäteriet användes som underlag till samtliga planer i arbetet. Visualiseringsbilderna modellerades med hjälp av Sketchup och bearbetades sedan i Photoshop. Som en bilaga till A1-planscherna finns denna textdel som beskriver bakgrund, metoder, gestaltungsprocessen samt innehåller reflektioner över resultatet.

Del 2

GESTALTNINGSPROCESSEN

*Här ges en redogörelse över den process som lett fram till
gestaltungsförslaget. För en ingående beskrivning av resultatet
hänvisas till A1-planschererna där förslaget presenteras i sin helhet*

INVENTERING

Här redovisas resultatet från samtliga inventeringar som gjordes av parken och dess omgivningar.

Omgivande grönområden

I Visby innerstad finns ett antal parker och grönområden. I stadsparken Almedalen finns fria aktivitetsytor, en stor lekplats och detaljrika planteringsytor. DBW:s botaniska trädgård ger möjlighet till rekreation medan övriga parker sammantaget erbjuder bollspel, lek och promenader i naturlig miljö. I dessa är detaljningsnivån låg gällande växtmaterial och min slutsats från inventeringen är att det saknas en park med variationsrik växtgestaltning i den södra delen av innerstaden.

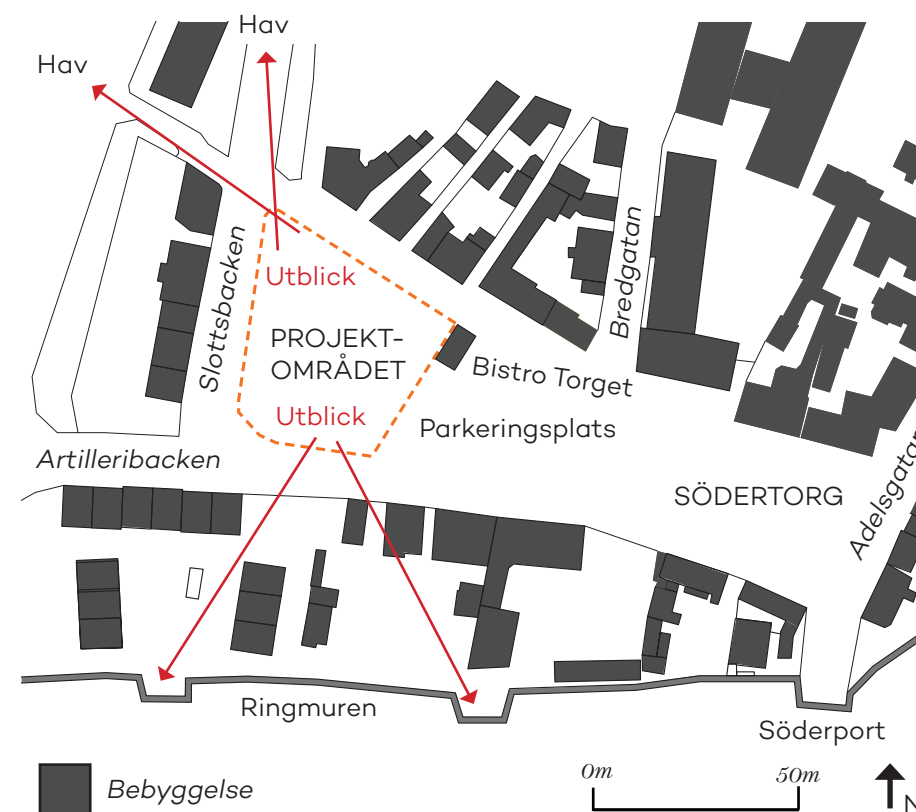

Figur 5. Inventeringskarta över parker och grönområden i Visby innerstad.

1. Almedalen: stadspark med tillgång på stora aktivitetsytor, lekplats och detaljrika planteringsytor
2. Strandpromenaden: promenadstråk med naturlig karaktär
3. DBW:s botaniska trädgård med möjlighet till rekreation och vila
4. Strövmråden med naturlig karaktär
5. Palissaderna: park i engelsk landskapsstil
6. Södergravar med möjlighet till bollspel och mindre lekplats
7. Mindre park med lekplats
8. Projektområdet

Parkens omgivningar

Parken avgränsas i öster av en asfalterad parkeringsplats som omges av ett lågt staket. På resterande sidor ramar parken in av storgatstensbelagda gator och småskalig bebyggelse av varierande ålder. I det nordöstra hörnet finns en restaurang vars uteservering angränsar till parken. Från parken finns utblickar mot ringmuren och havet. Öster om parkeringsplatsen ligger Södertorg varifrån Adelsgatan och Söderport kan nås. Via Artilleribacken i sydväst leds besökare från den nya kryssningskajen i Visby hamn till Södertorg vilket innebär att de passerar parkens södra del.

Figur 6. Inventeringsplan som visar parkens omgivningar och viktiga utblickar.

Platsens historia

Waldemar Falck skriver i *Visby förr i tiden* (1988 s. 178) att platsen där parken är belägen troligtvis var en öppen plåtå med några enstaka hus på medeltiden. År 1726 rensades platsen från all bebyggelse då en artillerigård med tillhörande exercisfält skulle upprättas (Bohman, Falck & Fritzell 1964 s. 218). I och med byggandet av artillerigården benämndes Södertorg i början av 1800-talet för Artilleriplan innan ett allmänt salutorg anlades år 1862 och platsen fick sitt nuvarande namn (Falck 1988 s. 178). Bilder från år 1947 visar en formell prydnadspark med raka rabatter, formklippta almar och strikta gångstråk. Idag finns spår kvar av den tidigare gestaltningen i form av almarna och gångstråket men detaljrikedomen i parken har blivit mindre.

Figur 7. Parken omges av storgatstensbelagda gator och småskalig bebyggelse. På bilden ses en utblick från parken mot havet.

Figur 8. Parken avgränsas på den östra sidan av en friväxade roshäck som separerar parken från den intilliggande parkeringsplatsen.

Figur 9. Trädraden med de formklippta almarna kan ses på ett fotografi över parken från år 1947 och är en rest av den formella prydnadspark som en gång fanns på platsen.

Växtmaterial

Förutom trädraden med almarna består parkens befintliga träd av ett uppvuxet japanskt prydnadskörsbär, ett rosenhagtorn och en rönnsumak. Inga av dessa träd syns på fotografiet från 1947 och de har således tillkommit senare. Både almarna och körsbärsträdet är utpekade i byggnadsordningen för Visby innerstad som värdefulla karaktärsträd som ska bevaras och ersättas om de tas ned (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010 ss. 76-77). Samtliga träd upplevdes vid inventeringen som välmående men både alm och rosenhagtorn är arter som är sjukdomsdrabbade i Sverige och på Gotland. Förutom träd växer det sju oregelbundet utplacerade oxbär i parken. I den östra delen finns rabatter med rosor samt två friväxande häckar med buskrosor. Perenner saknas i parken och markskiktet utgörs nästan uteslutande av klippt gräs. Vårlokar finns planterade under körsbärsträdet och kring buskarna.

Markmaterial och utrustning

Det finns ett gångstråk i parken som är belagt med betongmarksten. Dragningen av stråket kan urskiljas på fotografiet från 1947. Stråket avgränsas från gräsmattan och rosrabatterna av kantsten i betong. Det saknas däremot kantsten mellan gräsmattan och omgivande trottoarer vilket gör att gräset växer ut över gatan. Utrustningen består av fyra parksoffor, två soptunnor och två stolpar med belysningsarmatur. Samtlig utrustning bedömdes vara i gott skick vid inventeringstillfället.

Figur 10. Parkens enda hårdgjorda stråk belagt med betongmarksten är beläget i den östra delen. Markskiktet i resten av parken utgörs av klippt gräs.

Figur 11. Den befintliga utrustningen består av fyra bänkar, två soptunnor och två lyktstolpar i bra skick.

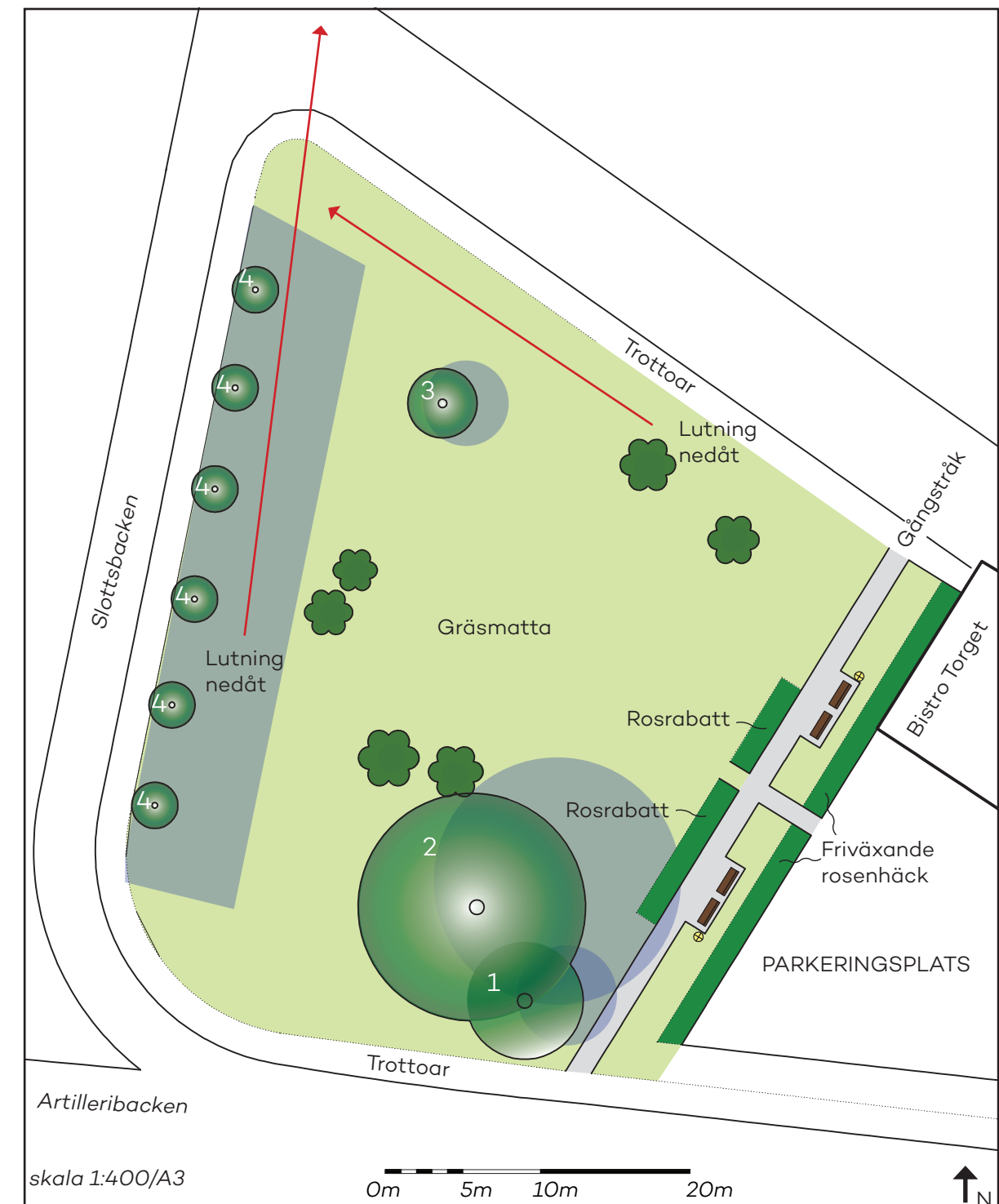
Höjdförutsättningar

Parken är belägen högt i landskapet och sluttar nedåt i en nordvästlig riktning. Anslutande gator lutar kraftigt hela vägen ned till Visby hamn.

Klimat

Omgivande bebyggelse är låg och stora träd saknas i parken vilket gör den exponerad för sol och vind. På inventeringskartan (se figur 12) visas den nivå av skugga som uppnås i parken på eftermiddagen i juni månad. I dagsläget utgör Gotland klimatzon I och drabbas ofta av torka och låga grundvattennivåer. Under sommarmånaderna utfärdas regelbundet ett bevattningsförbud och enligt Susanne Pettersson¹, avdelningschef för VA-avdelningen på Region Gotland, är det redan nu bestämt att ett nytt bevattningsförbud är att vänta de kommande två somrarna. De klimatförändringar som pågår kommer att innebära ett ännu varmare klimat i framtiden med långa torrperioder till följd (SMHI 2015 ss. 58-59). SGU (2010 s. 3) menar att klimatförändringarna troligtvis inte kommer att påverka grundvattennivåerna tydligt förrän år 2020, men eftersom vattenförsörjningen redan idag är känslig för extremväderförhållanden så anser de att det är viktigt att ta hänsyn till ett förändrat klimat vid planering och åtgärder.

¹ Samtal med Susanne Pettersson, avdelningschef för VA-avdelningen på Region Gotland, 2018-02-22

Figur 12. Inventeringsplan som visar befintlig situation.

Träd

1. Rosenhagtorn - *Crataegus x media 'Paul's Scarlet'*
2. Japanskt prydnadskörsbär - *Prunus sp.*
3. Rönnsumak - *Rhus thyphina*
4. Hamlade almar - *Ulmus glabra*

Teckenförklaring

- Oxbär - cotoneaster sp.
- Bänk
- Belysningsarmatur
- Betongmarksten
- Skugga

ANALYS

Här redovisas resultatet från de analyser som gjordes av parken. Först presenteras en analys av rumsligheten i området, därefter en analys inspirerad av Kevin Lynchs teorier och sist en analys som utvärderar parkens styrkor och svagheter.

Rumslighet

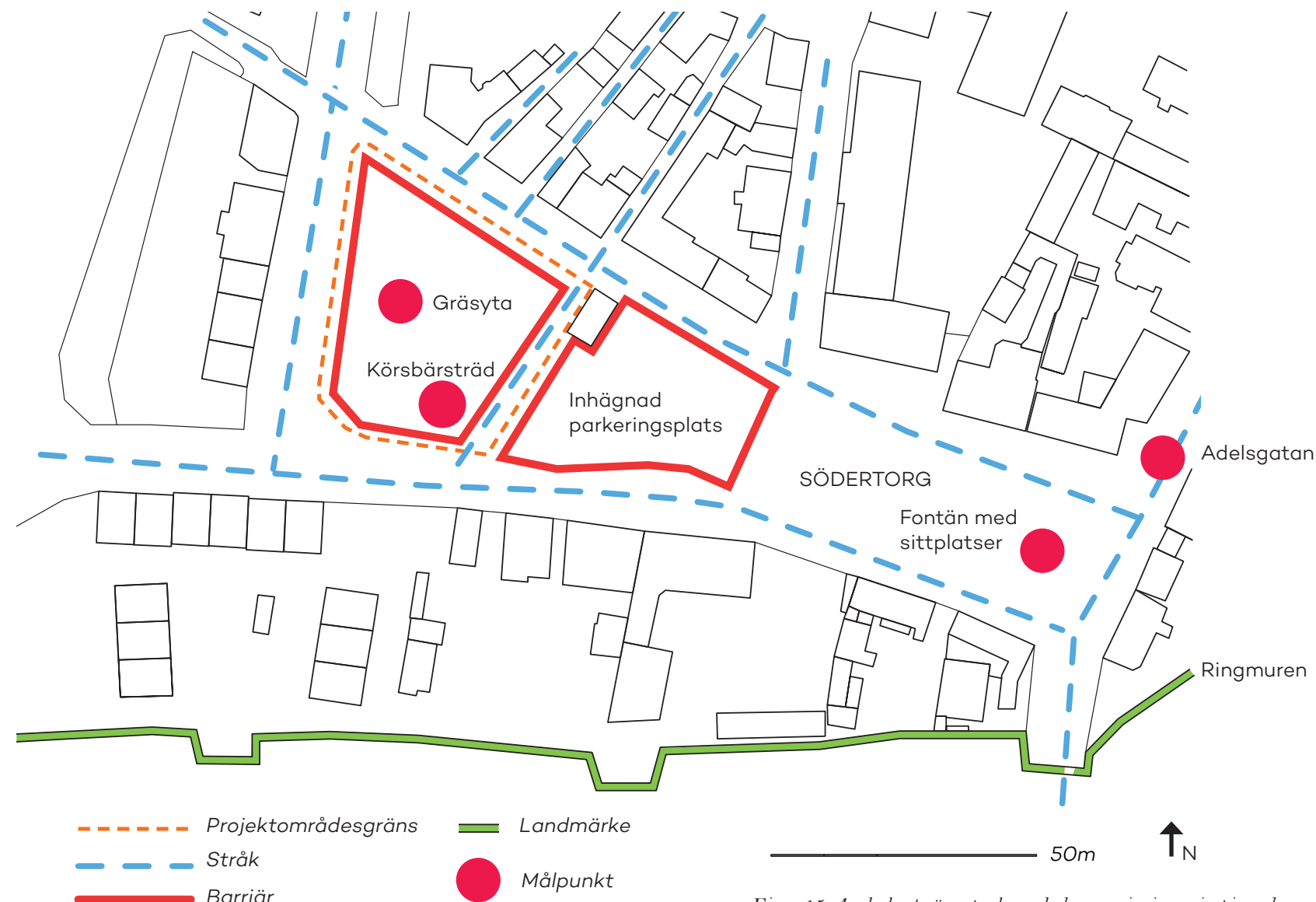
Träden i parken är små och det saknas avskärmande växtlighet mot samtliga gator. Antalet buskar är få och perennnytor saknas helt vilket sammantaget gör att parken har en öppen karaktär. Även området i anslutning till parken är öppet. Rumsligheten är därför svag och parkens besökare blir exponerade då det inte finns någonstans att söka skydd mot vind, sol och blickar. Den enda avskärmningen är trädraden med almar längs Slottsbacken och den friväxande roshäcken som separerar parken från parkeringsplatsen vid Södertorg.

Figur 13. Karta som visar rumsligheten i parken och dess närområde där lila markerar slutet och vitt öppet.

Figur 14. Området är öppet och exponerat och rumsligheten i parken är därför svag.

Figur 15. Analyskarta över parken och dess omgivning inspirerad av Kevin Lynchs strukturanalys.

Lynch-inspirerad strukturanalys

Analysen (se figur 15) visar att parken har få stråk och målpunkter. Den främsta attraktionen är det karaktärsstarka körsbärsträdet med sin praktfulla blomning i maj och möjligheten till fria aktiviteter på gräsyten. Gräsyten utgör dock en barriär för funktionshindrade då det finns få tillgängliga gångstråk i parken. Stråket som finns i parkens östra del är viktigt då gräsyten och parkeringsplatsen utgör barriärer för de som rör sig i en syd-nordlig riktning. I närområdet finns målpunkter som Adelsgatan och fontänen på Södertorg samt ett antal stråk vilket gör att många passerar förbi parken. Om Södertorg rustas upp och ges en tydligare funktion genom exempelvis nya restauranger och torghandel kommer målpunkterna att bli fler i området. Ett mycket utmärkande landmärke är Ringmuren som parken erbjuder en vy över.

Figur 16. De enda målpunkterna i parken är körsbärsträdet när det blommar och den öppna gräsyten där fria aktiviteter är möjliga att utföra. Bilden visar även en vy över ringmuren, ett mycket känt landmärke i Visby innerstad.

Styrkor och svagheter

Analysen presenterar befintliga styrkor och svagheter vilket ger en förståelse för vilka tillgångar och behov som finns i parken. Punkterna är rangordnade efter hur viktiga de bedömdes vara.

Styrkor

- Uppvuxna karaktärsträd i form av almar och japanskt prydnadskörbär
- Möjlighet till fri aktivitet som lek och spel på den öppna gräsytan
- Bänkar i läge med kvällssol
- Parken upplevs som trygg då överblickbarheten är god
- Strategiskt läge med närhet till andra målpunkter i staden
- Utsikt mot havet och Ringmuren som är ett mycket starkt landmärke i staden

Figur 17. En av parkens främsta styrkor är det japanska körbärsträdet som ger en överdådig blomning i maj. I bakgrunden ses även en utblick mot havet.

Figur 18. En styrka är möjligheten till fri aktivitet som exempelvis fotboll på den öppna gräsytan.

Svagheter

- Öppet och exponerat läge utan skydd mot vind, sol och blickar
- Dålig avgränsning mot omgivande gator och hus
- Få sittplatser/vistelsezoner
- Få tillgängliga gångstråk
- Enformigt växtmaterial
- Få upplevelsevärden under vinterhalvåret
- Befintligt gångstråk är belagt med betongmarksten vilket inte är ett markmaterial som använts historiskt sett i Visby innerstad

Figur 19. Parkens största svaghet är det utsatta läget utan avskärmning mot omgivande gator och hus vilket gör besökaren exponerad för sol, vind och blickar.

Figur 20. Få sittplatser och avsaknad av tillgängliga gångstråk gör parken otillgänglig för besökare.

Figur 21. Det enformiga växtmaterialet ger parken dålig attraktionskraft.

Figur 22. Parken saknar städsegrönt växtmaterial och har därför få upplevelsevärden under vinterhalvåret.

GESTALTNINGSFÖRSLAGET

Här görs en övergripande beskrivning av förslagets viktigaste delar och skissarbetet som ledde fram till den slutgiltiga utformningen. För en komplett bild av resultatet hänvisas till A1-planscher.

Figur 23. Visionsbild som visar hur parken kan gestaltas för att främja socialt liv genom nya vistelsezoner, nya gångstråk och variationsrika planteringszoner.

FÖRSLAGETS UTGÅNGSPUNKTER

Här presenteras de utgångspunkter som gestaltungsarbetet grundade sig i. Utgångspunkterna är strategier för hur gestaltningen ska besvara arbetets frågeställningar och de sammanfattas som ett antal programpunkter.

Socialt liv

För att attrahera fler besökare till en plats ställs höga krav på utformningen. Jag har därför följt ett antal grundläggande gestaltungsprinciper som främjar socialt liv och som kan bidra till att skapa en mer attraktiv miljö för besökare i Artilleriparken.

Trygghet

En avgörande aspekt för att människor ska vara bekväma på en plats är att de känner sig skyddade från brottslighet och fysisk skada (Gehl 2008 s. 171). I dagsläget upplevs Artilleriparken som en trygg plats då uppsikten är god i det öppna rummet. Metoder för att bevara känslan av trygghet vid en omgestaltung är enligt Boverket (2010 s. 45) att skapa attraktiva och vackra miljöer, tydliga mötesplatser och genom att anpassa parken för olika grupper av besökare. De betonar även vikten av genomsläpplighet och överblickbarhet.

Rumslighet

I dagsläget utgörs parken av ett storskaligt rum som upplevs öde och exponerat. Enligt Gehl (2008 s. 68) kan storskaliga rum ofta uppfattas som kalla och opersonliga, vilket inte bjuder in till social interaktion. Parken behöver därför ges en mer sluten rumslighet och delas in i ett antal mindre rum. I motsats till storskaliga rum tenderar mindre rum att upplevas som varma och personliga, där besökaren kan både se och höra andra människor och på samma gång uppleva både detaljer och rummet som helhet (Gehl 2008 s. 68). Viktigt är att rummen inte blir för små och trånga i parken då det skulle minska känslan av trygghet och bekvämlighet (Boverket 2010 s. 46).

Kanter

Rummets avgränsningar och väggar är också viktiga för hur det upplevs och används. Tydliga avgränsningar är viktiga då det enligt Gehl (2008 s. 149) är längs kanter och i övergångszonerna mellan olika ytor som människor har en benägenhet att uppehålla sig. Det ger god uppsikt över platsen medan åskådaren själv inte blir sedd för mycket eller är i vägen för någon. I dagsläget saknar Artilleriparken avskärmning mot de omgivande gatorna vilket gör att parkens upplevda kanter blir de närliggande husens väggar. För att få fler att vilja uppehålla sig i parken behöver den ges nya, tydliga kanter som avgränsar den mot gator och bebyggelse.

Tillgänglighet

För att skapa en park som kan attrahera många olika människor behöver den vara tillgänglig. Genom att öka tillgängligheten och mångfalden av besökare skapas även en starkare känsla av trygghet på platsen (Boverket 2010 s. 44). I dagsläget utgörs markmaterialet främst av klippt gräsmatta och det saknas gångstråk som leder in i parken. I förslaget behöver andelen gångstråk därför öka och markmaterialet ska vara tillgängligt för exempelvis rullator, barnvagn och rullstol.

Vistelse

För att främja sociala möten på en plats är det viktigt att det finns möjlighet för besökaren att stanna upp och vistas där en längre tid (Gehl 2008 s. 129). Aktiviteter som leder till att en besökare stannar på en plats kan exempelvis vara att fika, sola eller leka. För att människor ska vilja stanna länge på en plats är det viktigt att det finns god tillgång på sittplatser. Gehl (2008 s. 159) menar att de bästa sittplatserna är utformade för att upplevas som egna små platser, där besökaren känner sig skyddad men har god uppsikt över vad som händer runtomkring. Det är också viktigt att sittplatser finns i både sol och skugga för att kunna erbjuda ett behagligt mikroklimat under hela dagen (Gehl 2008 s. 159). I dagsläget finns det få bänkar i parken och dessa är placerade i samma väderstreck. I förslaget måste tillgången på sittplatser öka för att parken ska kunna attrahera fler besökare.

En vistelseyta som har potential att hysa många människor på en gång är parkens gräsmatta. Då den är öppen, exponerad och oskyddad så uppfyller den i dagsläget inte kraven för att människor ska vilja uppehålla sig där. I förslaget ska gräsytan bevaras då den möjliggör frivilliga och sociala aktiviteter men den behöver ramas in och skärmas av från omgivningen för att öka bekvämligheten.

Attraktivitet

För att locka människor till en plats behövs något som kan attrahera dem dit. I dagsläget har parken ett lågt utbud på upplevelser då växtmaterialet är enformigt och under vintern finns inget att titta på då alla växter är lövfällande. Den huvudsakliga attraktionen är körsbärsträdet när det blommar. Parken behöver ges ett rikare innehåll som kan ge besökaren något att titta på året runt. Gehl (2008 s. 180) betonar betydelsen av grönska i nordliga länder, då människor generellt uppskattar att följa årstidernas växlingar i träd, buskar och blommor. Det är därför viktigt att förslagets planteringsytor är variationsrika och utformas för ge något att titta på under hela året.

Anpassning till kulturmiljön

Då parken är belägen i den känsliga kulturmiljö som Visby innerstad utgör är det viktigt att parken inte bara lockar besökare utan även upplevs som en naturlig del av området. Detta uppnås genom att gestaltningen anpassas till platsen på olika sätt.

Markmaterial och utrustning

För att Artilleriparken ska kännas förankrad i omgivningarna så behöver samma material och utrustning som används i resten av staden återkomma i parken. I byggnadsordningen för Visby innerstad finns riktlinjer för hur val av markmaterial, belysning och övrig utrustning ska göras (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010). Genom att följa dessa riktlinjer säkerställer jag att parken får ett visuellt uttryck som passar in i kulturmiljön.

Växtmaterial

På grund av det milda klimatet har användningen av exotiska träd som exempelvis äkta kastanj, valnöt, fikon och robinia traditionellt sett varit hög i Visby innerstad. Dessa exotiska arter är utpekade som karaktärsträd som är viktiga att bevara ur ett historiskt perspektiv (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010 s. 66). I Artilleriparken ska större träd därför utgöras av arter som finns beskrivna i byggnadsordningen eller som bedöms ha likvärdiga kvaliteter. De karaktärsträd som finns i parken idag ska bevaras.

Programpunkter

- Artilleriparken ska ha en god överblickbarhet där besökare kan känna sig sedda av andra människor utan att uppleva att de är exponerade och uttittade
- Ersätta det storskaliga rummet med flera mindre rum
- Parken ska ges inramande kanter och tydliga avgränsningar mellan ytor
- Öka tillgängligheten med fler gångstråk och tillgängligt markmaterial
- Utöka antalet sittplatser i både sol och skugga
- Växtgestaltung ska utgöra parkens huvudattraktion och utformas för att erbjuda upplevelser året runt
- Val av markmaterial och utrustning ska ske enligt de riktlinjer som finns beskrivna i byggnadsordningen för Visby innerstad
- Större träd ska utgöras av arter som är utpekade som viktiga karaktärsträd i byggnadsordningen för Visby innerstad

Förslagets namn

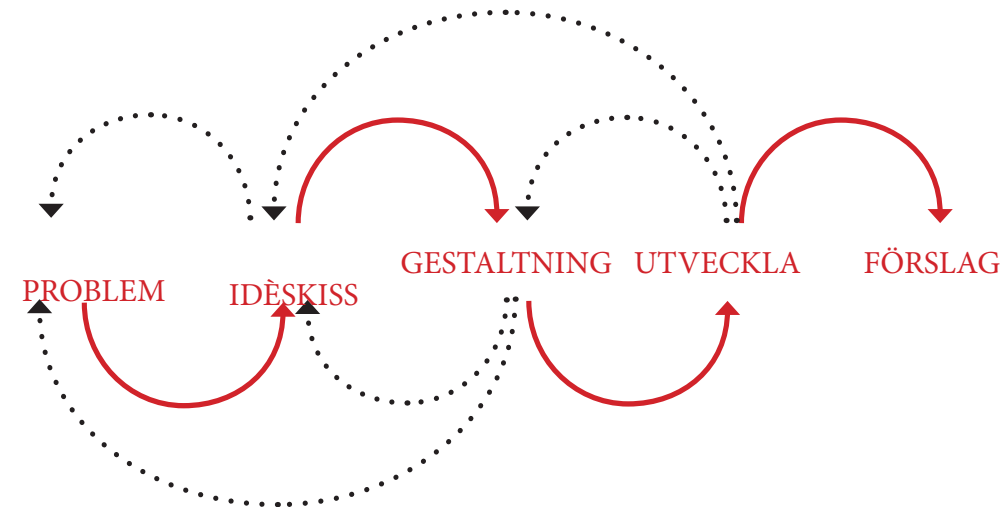
I dagsläget saknar parken ett namn och genom att döpa den till Artilleriparken ges platsen en tydligare identitet. Förslagets namn anspelar på den historiska markanvändningen då området på 1800-talet utgjorde ett militärt exercisfält och dagens Södertorg benämndes Artilleriplan.

Övergripande gestaltningsidé

Den övergripande gestaltningsidén är att ge parken en formell grundstruktur som skapar en tydlig inramning av de olika ytorna. Formspråket är hämtat med inspiration från den formella prydnadsparken som tidigare fanns på platsen. För att ge ett mer livfullt uttryck och locka besökare till aktivitet så mjukas den formella strukturen upp med friväxande växtmaterial.

SKISSPROCESSEN

Parkens utformning arbetades fram genom kontinuerligt skissarbete där olika idéer och lösningar testades. Processen var cirkulär där ett steg framåt ibland ledde två steg bakåt och skissarbetet ständigt gav upphov till nya gestaltungsproblem. Skissarbetet inleddes tidigt och här ges en beskrivning av processen och några milstolpar under arbetets gång.

Figur 24. Schematisk bild över Skissprocessen där röd linje markerar de steg som passerades på vägen mot det slutgiltiga förslaget. Svarta, prickade linjer visar att processen varit cirkulär där ett steg framåt ibland lett till två steg bakåt då skissarbetet ständigt gett upphov till nya gestaltungsfrågor.

Skiss 1

För att komma igång med arbetet gjordes flera tidskisser där många olika lösningar testades på kort tid. En skiss undersökte om det var möjligt att bevara det befintliga gångstråket i sin nuvarande form och om parken kunde vara helt sluten utöver det. Idéerna förkastades då parkens samspel med omgivningarna blev dåligt och formspråket inte visade en tydlig formell struktur. Det som återkom i den slutgiltiga utformningen från tidskisserna var placeringen av stora träd i parkens norra och östra del. Träden bidrar då till att avskärma parken från parkeringsytan och skapa rumslighet utan att parken upplevs som för sluten och skuggig.

Skiss 2

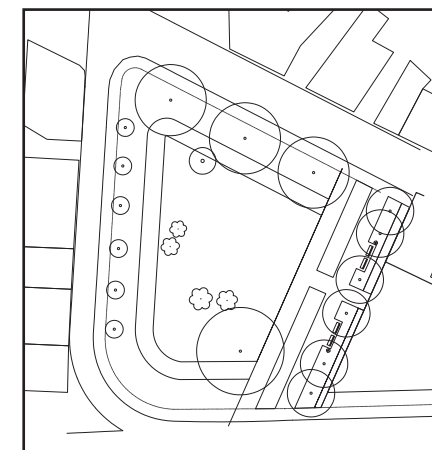
Mer detaljerade skisser skapades med hjälp av datorprogrammen AutoCAD och Sketchup. Planritningarna gjordes i AutoCAD och rumsligheten testades i Sketchup. En utformning som undersöktes var att använda en klassisk fyrdelad cirkel som är ett vanligt inslag i formella parker. Den centrerade placeringen av cirkeln tillsammans med parkens oregelbundna form gjorde att ytorna som skapades runt cirkeln fick en ofunktionell form. Idén om själva cirkelformen behölls till den slutgiltiga utformningen. I den här skissen utgjorde tårar det huvudsakliga växtmaterialet, en idé som valdes bort då en av programpunkterna var att träden skulle utgöras av arter som är utpekade som karaktärsträd i byggnadsordningen.

Skiss 3

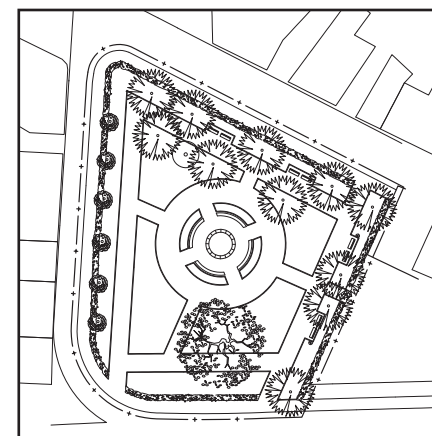
Här utformades en mindre version av den fyrdelade cirkeln som finns kvar i den slutgiltiga gestaltningen. Placeringen av cirkeln utgick från det befintliga gångstråket vilket resulterade i oproportionerliga kantzoner och ett osammanhängande formspråk. Cirkelns mittpunkt utgörs här av en fontän, en idé som förkastades då det redan finns en fontän i närområdet. Parkens östra del har den mest genomarbetade gestaltningen vilket gör att utformningen av parken känns obalanserad.

Slutgiltig utformning

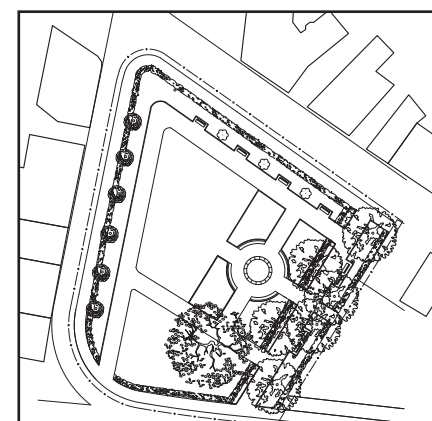
I den slutgiltiga utformningen är den formella grundstrukturen tydlig och alla ytor fyller en funktion samt upplevs som proportionerliga mot varandra. Kantzonerna blir välintegrerade delar av parken. Den oregelbundna formen på parken har tonats ned genom dragningen av stråken och körsbärsträdet framhävs genom att placera det mitt i cirkeln.

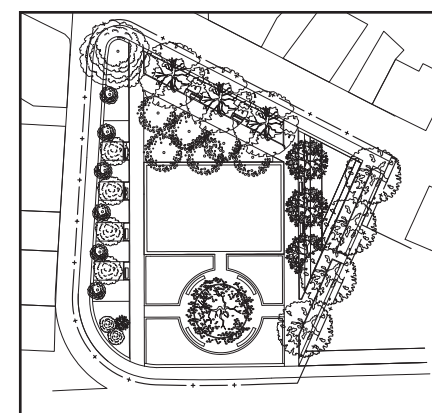
Figur 25. Skiss 1.

Figur 26. Skiss 2.

Figur 27. Skiss 3.

Figur 28. Slutgiltig utformning.

SAMMANFATTNING AV FÖRSLAGET

Gestaltningssarbetet resulterade i fem huvudsakliga delar; finrummet, en öppen gräsyta och tre inramande kantzoner. Finrummet innehåller förslagets mest detaljrika växtgestaltning med olika arter av torktåliga prydnadsgräs och blommande perenner. Växtmaterialet är variationsrikt men harmoniserar i färgerna blått, violett och rosa. Rummet koncentreras kring det karaktärsfulla körsbärsträdet som utgör parkens hjärta. Här kan besökaren slå sig ned på bänkar i grönskan för att fika eller gå runt och titta på alla spännande växter. Rummet gynnar sociala möten då planteringarna kan locka besökare dit och den intima skalan gör att människor ser och hör varandra.

Parkens centrum är en öppen gräsyta där besökaren ges möjlighet till fri aktivitet. Det är främst den här ytan som möjliggör aktiva sociala möten då allt från picknick till lekar och sport kan utföras här. Även passiv social kontakt kan uppstå då människor har möjlighet att nyttja ytan för att sola, vila eller läsa en bok.

Parkens kanter har en sluten, lugn karaktär och innehåller en variation av gröna och blommande växter. En del växter är städsegröna vilket försäkrar att parkens inramning bibehålls även under vinterhalvåret. Det är i dessa delar av parken som de större träderna är placerade. Här kan besökaren vila i sol eller skugga och betrakta parken från bänkar längs gångstråken.

Figur 29. Schematisk bild över parkens fem huvudsakliga delar.

Årstidsdynamik

Ett variationsrikt växtmaterial används för att erbjuda upplevelsevärden i parken året runt. På vårvintern möts besökaren av blommande vårlökar och körsbärskornellens klargula blommor. Senare på våren kan besökaren njuta av blommande körsbärsträd, robinia, hagtorn, syrener och rosor. På sommaren är det högtid för perennplanteringarna då bland annat lavendel, stäppsalia, anisisop och olika prydnadsgräs blommor. Prydnadsgräsen behåller sina vippor under höst- och vinterhalvåret och bidrar med prydnadsvärden långt in på säsongen. Under hösten färgas parken i sprakande höstfärger från bland annat rönnsumak och björkspirea. De städsegröna växterna utgör en grön stomme i parken året runt.

Markmaterial

Materialen i parken valdes utefter två kriterier, tillgänglighet och historisk korrekthet. På de större gångstråken används stenmjöl för att göra parken lättillgänglig för exempelvis barnvagn eller rullstol. Där bänkarna är placerade utgörs markmaterialet av storgatsten som använts för att stensätta gator i Visby innerstad sedan början av 1900-talet (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010 s. 75). Kantstenen i parken är gjord i granit för att harmonisera med stensättningen och skapa tydliga gränser mellan planteringsytor och gångstråk. I finrummet används oregelbundna, slipade kalkstenplattor vilket är en tillgänglighetsanpassad version av de kalkstensplattor som enligt Samhällsbyggnadsförvaltningen (2010 s. 75) användes i Visby innerstad redan på medeltiden. Kalkstensplattor ramar även in hela gräsytan vilket förstärker den formella grundstrukturen.

Utrustning

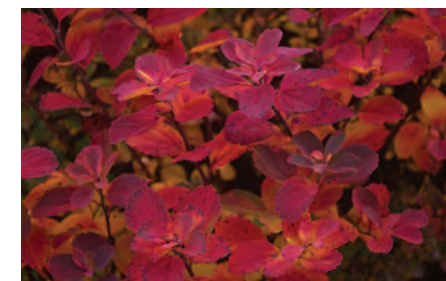
De två befintliga lyktstolparna behålls eftersom det ursprungliga gångstråket bevaras i den nya utformningen. Armaturen är av typen Stockholmslyktan typ 1, vilket är en äldre modell som enligt Samhällsbyggnadsförvaltningen (2010 s. 75) passar väl in i Visby innerstad. I byggnadsordningen uppges att även möbler ska vara anpassade för den kulturhistoriska miljön (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010 s. 75). Förslagets två möbeltyper är en klassisk parksoffa med en stomme av gjutjärn och en bänk gjord av murad kalksten. Parksoffan finns idag i många av innerstadens parker och genom att använda samma modell i Artilleriparken så skapas ett enhetligt uttryck i hela staden. Kalksten är ett material som funnits i innerstaden sedan medeltiden (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010 s. 75) och därför passar den rundade bänken väl in i kulturmiljön.

Figur 30. Körsbärsträdet ger en praktfull vårblomning i parken.

Figur 31. Perennerna blommor under sommaren.

Figur 32. Parken får sprakande höstfärger från bland annat björkspirea.

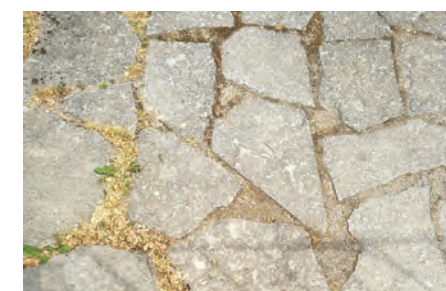
Figur 33. Gräsets vippor utgör en prydnad även under vinterhalvåret.

Figur 34. Stenmjöl på gångstråken gör parken tillgänglig för exempelvis barnvagn.

Figur 35. Storgatsten används för att markera de ytor som bänkar är placerade på.

Figur 36. Kalkstenplattor används för att markera finrummet och avgränsa gräsytan.

Figur 37. Kantstöd i granit separerar planteringsytorna från gångstråken.

Figur 38. Exempel på klassisk parksoffa i Almedalen som ska användas i parken.

Figur 39. Exempel på rundad bänk i kalksten/trä som används i finrummet.

Växtmaterial

En grundläggande förutsättning för att skapa en park med livskraftig grönska är att ståndortsanpassa växtmaterialet. Då grundvattentillgången är begränsad på Gotland och perioderna av värmebölja och torka enligt SMHI (2015 s. 60) kommer att öka i framtiden var det en viktig utgångspunkt att allt växtmaterial i parken ska vara anpassat till klimatförutsättningarna. Enligt översiktsplanen för Visby (Region Gotland 2009 s. 25) ska utvecklingen av kommunen ske med riktning mot det hållbara samhället där en aspekt är att hushålla med resurser som mark och vatten.

Genom att i förslaget gestalta med arter som är naturligt tåliga mot värme och torka blir planteringsytorna mindre skötselintensiva och mer ekologiskt hållbara. Landskapsarkitekten Torsten Wallin (2010 s. 13) skriver att en väl genomtänkt plantering i det större perspektivet bidrar till att göra världen mer hållbar. Att gestalta med klimatanpassat växtmaterial i Artilleriparken är därför i enlighet med att bidra till ett mer hållbart samhälle där vatten behandlas som en ändlig resurs att vara rädd om.

Val av växter

Förutom krav på värme- och torktålighet så valdes växterna i förslaget utefter tålighet mot ett högt pH-värde i jorden då Gotland generellt är kalkrikt. Vid valet av träd var ett kriterium att arterna ska kunna kopplas historiskt till Visby innerstad eller ha en anknytning till Gotland. Många exotiska trädslag som äkta kastanj, robinia och platan har planterats i Visby sedan 1600-talet (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010 s. 67) och användningen av dessa bedömdes därför vara av särskilt stort historiskt värde.

Buskar och perenner nämns inte bland riktlinjerna i byggnadsordningen för Visby innerstad förutom rosor som använts flitigt i staden sedan 1950-talet (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010). Dessa växtgrupper påverkar troligtvis inte stadskaraktären på samma sätt som stora träd gör och är betydligt billigare att ta bort eller ersätta. Därför har min bedömning varit att valet av buskar och perenner kan göras på ett friare sätt än träden. Perenner har inte använts i någon större utsträckning historiskt sett och kan ses som ett bidrag från vår tid till det fortsatta utvecklandet av Visby innerstad och en anpassning till dagens behov i staden.

Växtlista träd

- *Castanae sativa*. Äkta kastanj är värmekrävande, klarar de flesta ståndorter (Stångby plantskola 2017 s. 65) och är enligt Tönnersjö plantskola (2018a) torktåligt. Äkta kastanj har planterats i Visby sedan 1800-talet och är ett viktigt karaktärsträd som ska bevaras i staden (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010 s. 67).
- *Crategus monogyna* 'Stricta'. Trubbhagtorn är en art som utvecklas väl på torra, magra och kalkhaltiga jordar och trädet är även vind- och värmertåligt (Stångby plantskola 2017 s. 73). Det finns inga uppgifter som visar att arten använts historiskt i Visby men trädet är en inhemsk art som är särskilt rikt förekommande på Öland och Gotland och har därför en lokal anknytning till platsen.
- *Gleditisa triacanthos* 'Sunburst'. Korstörne är en art som enligt Tönnersjö plantskola (2018b) är både värme- och kalkgynnad samt klarar torka bra. Korstörne anges inte i byggnadsordningen som ett karaktärsträd i Visby men min bedömning är att trädets exotiska och starka karaktär gör att det passar bra in i miljön.
- *Platanus x hispanica* 'Stockholm'. Platanen är anpassningsbar och tål både torra och fuktiga jordar samt gynnas av värme och kalkinnehåll i jorden (Stångby plantskola 2017 s. 110). Enligt Samhällsbyggnadsförvaltningen (2010 s. 77) är platanen ett betydelsefullt karaktärsträd i Visby innerstad vars förekomst är viktig att bevara.
- *Robinia pseudoacacia*. Robinian tål både värme och torka bra (Stångby plantskola 2017 s. 133). Robinia är ett starkt karaktärsträd i Visby som ska bevaras ur ett historiskt perspektiv (Samhällsbyggnadsförvaltningen 2010 ss. 67-77).

Figur 40. Platanen är ett viktigt karaktärsträd i Visby innerstad.

Del 3 REFLEKTIONER

*Den avslutande delen av arbetet reflekterar över arbetets
upplägg och gestaltningsprocessen samt diskuterar resultatet*

DISKUSSION

Här diskuteras arbetets upplägg, gestaltningsprocessen och ett resonemang förs kring huruvida resultatet har uppfyllt syftet och besvarat frågeställningarna eller inte.

Arbetets upplägg

Att göra ett examensarbete där ett gestaltningsförslag utgjorde det huvudsakliga resultatet var inte självklart från början. I projektets inledande fas var arbetet inriktat på klimatförändringarna och hur växtmaterial kan anpassas för värme och torka i parker och grönområden. Att utarbeta ett gestaltningsförslag istället för att skriva en uppsats var något som i slutändan kändes mer relevant för mig i min roll som blivande landskapsarkitekt då jag i mitt fortsatta yrkesliv kommer att arbeta med gestaltningsfrågor. En lärdom från projektet är att inte vara rädd för att börja skissa och testa idéer omedelbart. I början av arbetet lades mycket tid på studier av litteratur vilket i slutändan visade sig vara irrelevant för resultatet. Ett bättre sätt att lägga upp arbetet på hade varit att börja med skissarbetet direkt och låta gestaltningen styra vilka kunskaper som behöver inhämtas från litteraturen.

Gestaltningsprocessen

Gestaltningsprocessen är en process som inte alltid är lätt att beskriva. Ett steg framåt kan i nästa stund leda till två steg bakåt och under det kreativa arbetet har jag pendlat mellan glädje och frustration. Att våga fatta beslut och lita på sin egen förmåga har varit viktiga strategier för att leda arbetet framåt. Det gemensamma handledningstillfället var värdefullt då insiktsfulla råd hjälpte till att visa rätt riktning för de sista justeringarna av gestaltningens utformning. Jag gjorde under arbetets gång många återbesök till parken där jag visualiserade mina idéer för mitt inre, något som gav en djupare förståelse och känsla för platsen. I andra projekt under utbildningen har jag oftast bara gjort ett besök till den aktuella platsen och därmed upplevt att förslagen inte haft samma förankring i verkligheten som examensarbetet.

Det har varit en ny erfarenhet för mig att använda tredimensionellt skissande. Modeller i Sketchup har hjälpt mig att förstå hur gestaltningen kan upplevas i verkligheten på ett djupare plan än när jag enbart använt mig av traditionellt planskissande. Detta hjälpmedel var framförallt värdefullt att använda när parkens ytor skulle dimensioneras. Genom att skissa tredimensionellt fick jag en uppfattning om vilka höjder och proportioner olika delar av parken behövde få för att skapa den rumslighet jag var ute efter.

Analysmetoderna som användes är sådana som förekommit under tidigare kurser och som jag känner mig bekväm med. Kevin Lynchs strukturanalys som ursprungligen är utformad för att analysera större områden hjälpte mig främst att beskriva vad som saknades på platsen i form av målpunkter och stråk samt vilka barriärer som hindrar besökare från att vistas i parken. Den kompletterande analysen över parkens styrkor och svagheter var mer användbar när det gällde att analysera parkens faktiska innehåll. Analyserna hjälpte mig att formulera vilka förändringar som behövde göras för att kunna attrahera fler besökare och fungerade som underlag till gestaltningsarbetet. I efterhand hade jag dock valt att även använda mig av analysmetoder som är mer anpassade för den lilla skalan.

Resultatet

Syftet med examensarbetet var att locka fler besökare till Artilleriparken. För att uppnå detta tog jag stöd av Jan Gehls (2008) teorier om hur socialt liv kan gynnas i offentliga miljöer. De övergripande principerna som jag arbetade utefter var *trygghet*, *rumslighet*, *kanter*, *tillgänglighet*, *vistelse* och *attraktivitet*.

Parken har en god överblickbarhet och planteringsytor har gjorts transparanta vilket gynnar känslan av *trygghet*. Den förstärkta *rumsligheten* gör att besökare inte känner sig utsatta och exponerade när de vistas i parken. Genom att dela in det storskaliga rummet i flera mindre rum skapas en mer intim skala som möjliggör mänskliga möten. Särskild omsorg har lagts på att utforma parkens *kanter* samt övergångar mellan material och ytor. Enligt Gehl (2008) tenderar människor att vilja uppehålla sig i kantzoner. Bänkar är placerade längs kanterna för att ge skydd i ryggen och goda utblickar över resten av parken, vilket får besökaren att känna sig skyddad samtidigt som det finns intressanta saker att titta på.

Tillgängligheten har förbättrats genom ett ökat antal gångstråk som belagts med tillgängligt markmaterial. Ökade sittmöjligheter i både sol och skugga skapar fler möjligheter till *vistelse* jämfört med den befintliga utformningen. Tack vare växtligheten och den förstärkta rumsligheten upplevs grösyten som mindre exponerad än i dagsläget vilket kommer att locka fler besökare att vistas där. Parken har gjorts mer *attraktiv* att uppehålla sig i tack vare ett rikt innehåll med varierade och detaljrika planteringar som skapar upplevelsevärden året runt. Hänsyn till kulturmiljön har tagits då träd, markmaterial och möbler har valts utefter historiska aspekter och riktlinjer beskrivna i byggnadsordningen för Visby innerstad.

Gestaltningsförslaget är framtaget efter tolkningar av inventering och analyser och det går inte att komma ifrån att mina värderingar speglar sig i resultatet. Det är svårt att bedöma vad som gör en park attraktiv då tolkningen av detta kan skilja sig från person till person. Exempelvis kunde parken utformats för att i större mån locka barnfamiljer genom en anlagd lekplats. Min inventering av närliggande grönområden i innerstaden visade dock att det som saknades var en mindre park med möjlighet till rekreation och upplevelser i form av ett intressant och varierat växtmaterial. Detta motiverade valet att låta huvudfokuset i gestaltningen ligga på dessa värden. Min bedömning är att en variation av upplevelser och funktioner finns i förslaget som kan locka fler besökare till parken.

Jag fokuserade till stor del på den visuella presentationen av förslaget för att tydligt kommunicera min vision. Det är alltid en svår balansgång mellan att prioritera bilder eller förklarande texter i ett förslag. Min bedömning är att bilder är lättare att kommunicera med och ger en bättre bild över hur förslaget kan komma att upplevas i verkligheten. För att skapa en så representativ bild som möjligt över förslaget gjordes visionsbilderna utifrån olika årstider för att visa hur upplevelsen av parken förändras under året. Stor vikt lades på att utarbeta växtgestaltningen så att den ska erbjuda upplevelser året runt och inte bara under sommarhalvåret. En målsättning var att det alltid ska finnas något nytt för besökaren att uppleva, vilket är en attraktionskraft i sig.

Nya frågeställningar

Det ursprungliga fokuset på klimatförändringarna och hur parker och grönområden kan anpassas till dem är en fråga som är både aktuell och viktig. Arterna i förslagets växtgestaltning har valts med hänsyn till den nuvarande ståndorten men en ny frågeställning är:

Vilket växtmaterial kan användas till växtgestaltning för att säkerställa tillgången på högkvalitativa parker och grönområden vid ett framtida förändrat klimat?

REFERENSER

Bohman, L. Falck, W. & Fritzell, G. (1964). *1800-talets Visby*. Stockholm: Victor Petterssons bokindustri AB.

Boverket. (2007). *Bostadsnära natur - inspiration & vägledning*. Karlskrona: Davidssons tryckeri AB. Tillgänglig: https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2007/bostadsnara_natur.pdf [2018-06-13]

Boverket. (2010). *Plats för trygghet - inspiration för stadsutveckling*. Karlskrona: Elanders. Tillgänglig: https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/plats_for_trygghet.pdf [2018-09-20]

Falck, W. (1988). *Visby förr i tiden: en kulturhistorisk sammanställning i ord och bild*. Uddevalla: Risbergs Tryckeri AB.

Gehl, J. (2008). *Life Between Buildings: using public space*. Washington: Island Press

Hela Gotland. *Så kan det se ut – redan i sommar*. Tillgänglig: <http://www.helagotland.se/samhalle/sa-kan-det-se-ut-redan-i-sommar-15098848.aspx> [2018-06-04]

Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge, MA: The MIT press.

Region Gotland. (2009). *Hela Visby: fördjupad översiktsplan för Visbyområdet 2025*. Tillgänglig: <https://www.gotland.se/47841> [2018-06-04]

Riksantikvarieämbetet. (2013). *Riksintressen för kulturmiljövården: Gotlands län*. Tillgänglig: https://www.raa.se/app/uploads/2013/09/I_riksintressen.pdf [2018-06-04]

Samhällsbyggnadsförvaltningen. (2010). *Byggnadsordning för Visby innerstad*. Tillgänglig: <https://www.gotland.se/54504> [2018-06-04]

SGU. (2010). *Grundvattennivåer och vattenförsörjning vid ett förändrat klimat*. (SGU-Rapport 2010:12. Tillgänglig: <http://resource.sgu.se/produkter/sgurapp/s1012-rapport.pdf> [2018-06-04]

SMHI. (2015). *Framtidsklimat i Gotlands län: enligt RCP-scenarier*. (Rapport Klimatologi 2015:31) Tillgänglig: https://www.smhi.se/polopoly_fs/1.96172!/Menu/general/extGroup/attachmentColHold/mainCol1/file/klimatologi_31.pdf [2018-06-04]

Stadsarkitektkontoret. (2009) *Detaljplan för Visby innerstad*. Tillgänglig: <https://www.gotland.se/37868> [2018-06-04]

Stångby plantskola. (2017). *Stångbykatalogen: 2017/18*. Lund: Stångby plantskola AB

Tönnersjö plantskola. (2018a). *Castanea sativa: äkta kastanj*. Tillgänglig: https://www.tonnersistjo.se/show_trad.php?ID=55 [2018-06-14]

Tönnersjö plantskola. (2018b). *Gleditsia triacanthos ‘Sunburst’*: korstörne. Tillgänglig: https://www.tonnersistjo.se/show_trad.php?ID=85 [2018-06-14]

UNESCO. (1972). *Convention concearning the protection of the world cultural and natural heritage*. Tillgänglig: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> [2018-06-04]

Wallin, T. (2010). *Sol eller skugga torrt blåsigt eller skyddat läge: trädgårdsplanering på växternas villkor*. Stockholm: Norstedts.

Figurförteckning

1. Foto: författaren 2018-02-24
2. Karta över Gotland: framtagen av författaren efter underlag från Lantmäteriet
3. Ortofoto: Lantmäteriet, bearbetad av författaren
4. Foto: författaren 2018-06-17
5. Ortofoto: Lantmäteriet, bearbetad av författaren
6. Inventeringsplan: framtagen av författaren efter underlag från Lantmäteriet
7. Foto: författaren 2018-06-17
8. Foto: författaren 2018-06-17
9. Foto: författaren 2018-06-17
10. Foto: författaren 2018-05-13
11. Foto: författaren 2018-02-26
12. Inventeringsplan: framtagen av författaren efter underlag från Lantmäteriet
13. Analyiskarta: framtagen av författaren efter underlag från Lantmäteriet
14. Foto: författaren 2018-04-11
15. Analyiskarta: framtagen av författaren efter underlag från Lantmäteriet
16. Foto: författaren 2018-05-13
17. Foto: författaren 2018-05-13
18. Foto: författaren 2018-06-17
19. Foto: författaren 2018-04-25
20. Foto: författaren 2018-06-17
21. Foto: författaren 2018-04-25
22. Foto: författaren 2018-02-26
23. Finrummet: visualisering framtagena av författaren
24. Skissprocessen: illustration framtagen av författaren

25. Skiss 1: framtagen av författaren
26. Skiss 2: framtagen av författaren
27. Skiss 3: framtgen av författaren
28. Skiss 4: framtagen av författaren
29. Schematisk bild: framtagen av författaren
30. Foto: författaren 2018-05-13
31. Foto: Echter Lavendel (Lavandula angustifolia) © Maja Dumat, 2013-07-07. Licens: CC BY 2.0. Bilden har beskurits jämfört med originalbilden
32. Foto: Spiraea betulifolia ‘Thor’ © Green Optics, 2012-10-23. Licens: CC BY 2.0. Bilden har beskurits jämfört med originalbilden
33. Miscanthus sinensis (Grass) © F.D. Richards, 2012-11-10. Licens: CC BY-SA 2.0. Bilden har beskurits jämfört med originalbilden
34. Foto: författaren 2018-06-17
35. Foto: författaren 2018-06-17
36. Foto: författaren 2018-05-13
37. Foto: författaren 2018-06-17
38. Foto: författaren 2018-06-17
39. Foto: författaren 2018-03-27
40. Foto: författaren 2018-06-09

Bilder och upphovsrätt A1-planscher

Skalfigurer som används i sektioner och visionsbilder på A1-planscher samt på framsidan och s. 16 i textbilagan är hämtade från <http://skalgubbar.se/>. Bilderna används under Creative Commons-licens. Upphovsrätt: Teodor Javanaud Emdén.

Bilderna på markmaterial och möbler på är samma som figur 33-38 i textdelen.

Nedan angivna bilder är hämtade under Creative Commons licens. Samtliga är hämtade från Flickr.com.

1. Scilla Sibirica, Tsughkadezir, In Culture © Vahe Martirosyan, 2010-04-03. Licens: CC BY 2.0
2. Narcissus ‘Hawerea’ © Peter Corbet, 2009-04-21. Licens: CC BY 2.0
3. Foto: Tullpán Rosa doble © jacinta Iluch valero, 2012-05-12. Licens: CC-BY-SA 2.0.

Gestaltungsförslaget är utformat för att bjuda in människor till vistelse i parken. Besökaren kan exempelvis botanisera bland livfulla planteringar, koppla av på en bänk i grünskan eller ägna sig åt spontana aktiviteter på den öppna gräsmattan.

ARTILLERIPARKEN

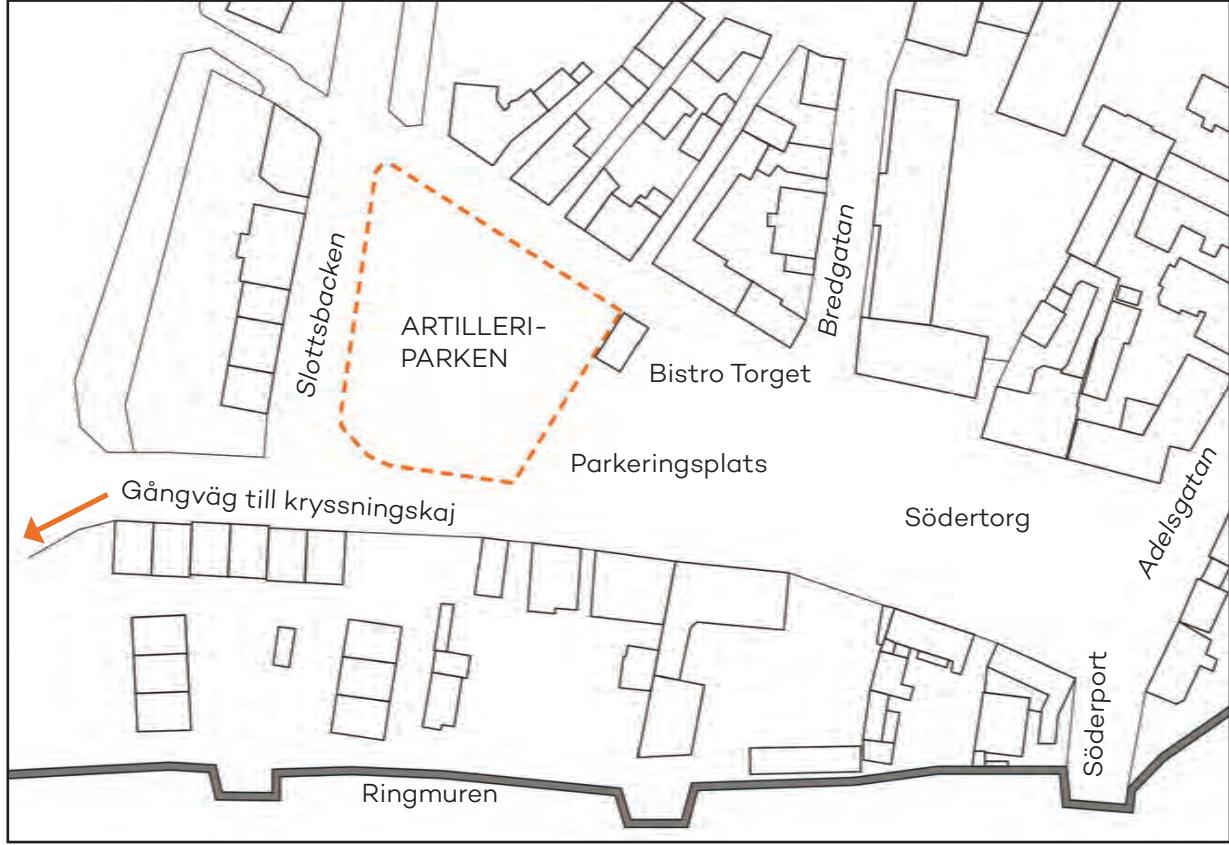
Artilleriparken är en mindre park som omfattas av cirka 2000 kvm belägen på Gotland i Hansestaden Visby. Parken har ett strategiskt läge precis innanför Södertorg med närhet till flera av innerstadens målpunkter som Södertorg, Adelsgatan och Östercentrum. Förslagets övergripande mål är att genom en ny utformning locka fler besökare till vistelse i parken. Förslaget är utarbetat i enlighet med de befintliga kulturvärdena i staden då träd, markmaterial och utrustning har valts efter de riktlinjer som finns beskrivna i byggnadsordningen tillhörande detaljplanen för Visby innerstad. Genom att attrahera fler besökare bidrar omgestaltningen till att stärka världsarvets levande miljö. Namnet Artilleriparken är hämtat från platsens historiska funktion som militärt exercisfält och har antagits i gestaltungsförslaget för att ge parken en starkare identitet.

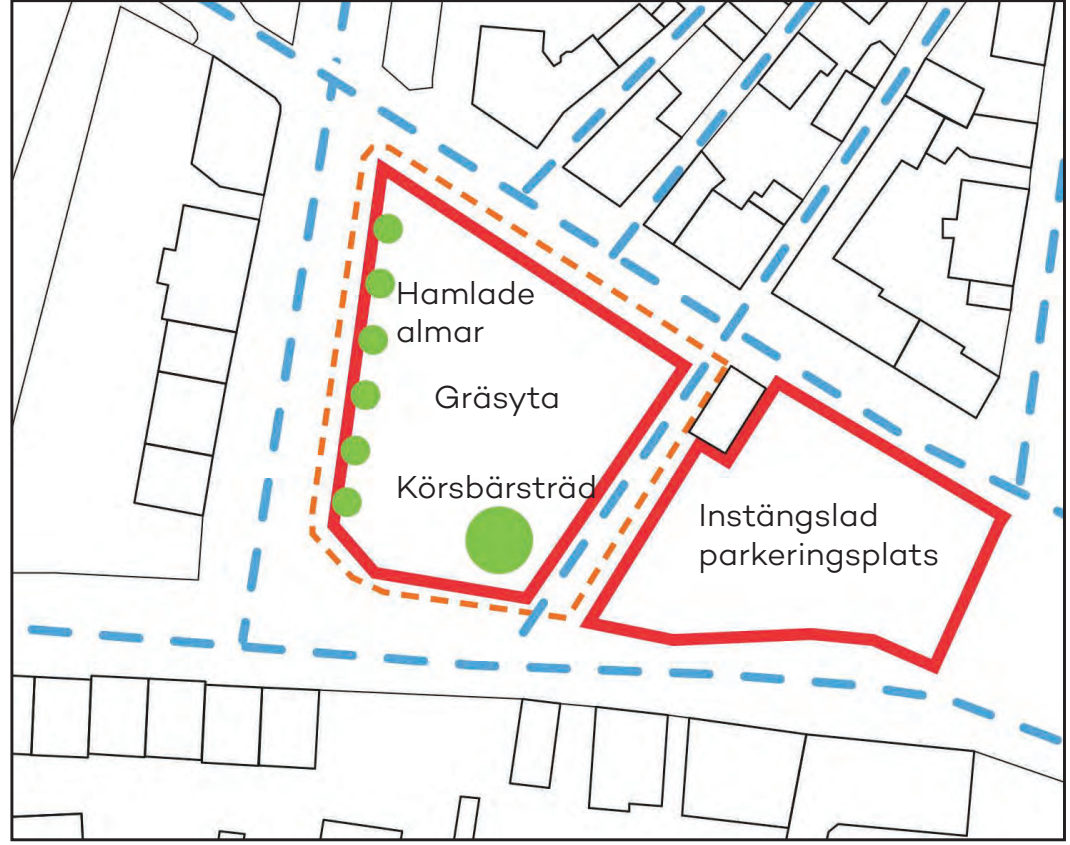
Gotland
Kartan visar Visbys placering på Gotland.

Visby innerstad
Parkens placering i den södra delen av Visby innerstad är markerad i orange.

Områdeskarta
Målpunkter i anslutning till parken är Adelsgatan, Södertorg och Söderport. Ett nytt flöde av besökare kommer även att ledas till området från den nya kryssningskajen i Visby hamn.

Analyskarta
----- Projektområdesgräns
--- Stråk
--- Barriär
● Målpunkter: karaktärsträd

INVENTERING & ANALYS

Inventering och analys visade att parken idag är öppen och utsatt då den huvudsakligen utgörs av en gräsyta samt saknar rumsbildande vegetation. Det finns ett begränsat utbud på upplevelser och sociala vistelsezoner vilket gör attraktionskraften svag. Tillgängligheten är dålig då det endast finns ett stråk i utkanten av parken och gräsmattan utgör en barriär för rörelsehindrade. Den främsta tillgången är de befintliga träden i form av ett japanskt körsbär och en trädrad med formklippta almar. Träden är utpekade som viktiga karaktärsträd i Visby innerstad. Gräsmattan har ett socialt värde då den erbjuder möjlighet till spontan aktivitet. Området är solexponerat och klimatet kan på sommaren bli mycket varmt och torrt varav behovet är stort av möjlighet till vila i både sol och skugga.

PROGRAMPUNKTER

Det övergripande målet med gestaltningen är att skapa en park som främjar social aktivitet och som är anpassad för den kulturmiljö som Visby innerstad utgör. För att öka förutsättningarna för socialt liv fokuseras utformningen på de grundläggande principerna *trygghet, rumslighet, kanter, tillgänglighet, vistelse och attraktion*. För att anpassa parken till kulturmiljön så valdes markmaterial, möbler och utrustning efter de riktlinjer som finns.

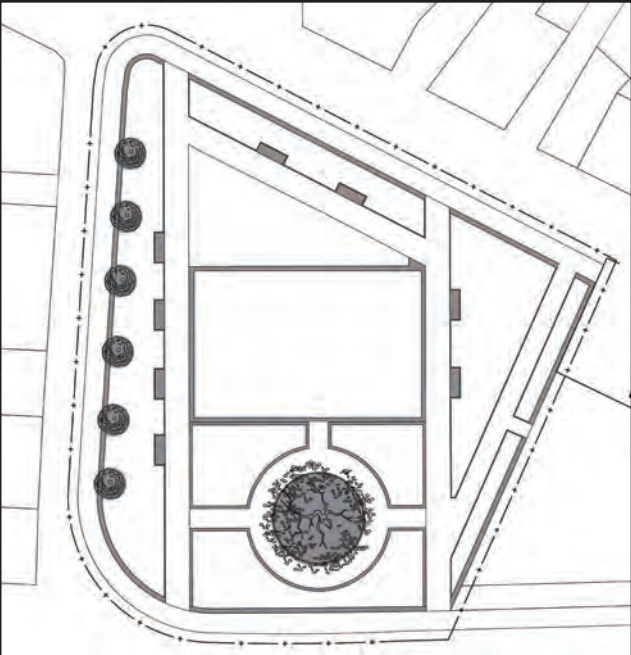
Följande programpunkter upprättades för att beskriva hur gestaltningen rent konkret ska uppnå det övergripande målet:

- Artilleriparken ska ha en god överblickbarhet där besökare kan känna sig sedda av andra människor utan att uppleva att de är exponerade och uttittade
- Ersätta det storskaliga rummet med flera mindre rum
- Parken ska ges inramande kanter och tydliga avgränsningar mellan ytor
- Öka tillgängligheten med fler gångstråk och tillgängligt markmaterial
- Utöka antalet sittplatser i både sol och skugga
- Växtgestaltning ska utgöra parkens huvudattraktion och utformas för att erbjuda upplevelser året runt
- Val av markmaterial och utrustning ska ske enligt de riktlinjer som finns beskrivna i byggnadsordningen för Visby innerstad
- Större träd ska utgöras av arter som är utpekade som viktiga karaktärsträd i byggnadsordningen för Visby innerstad

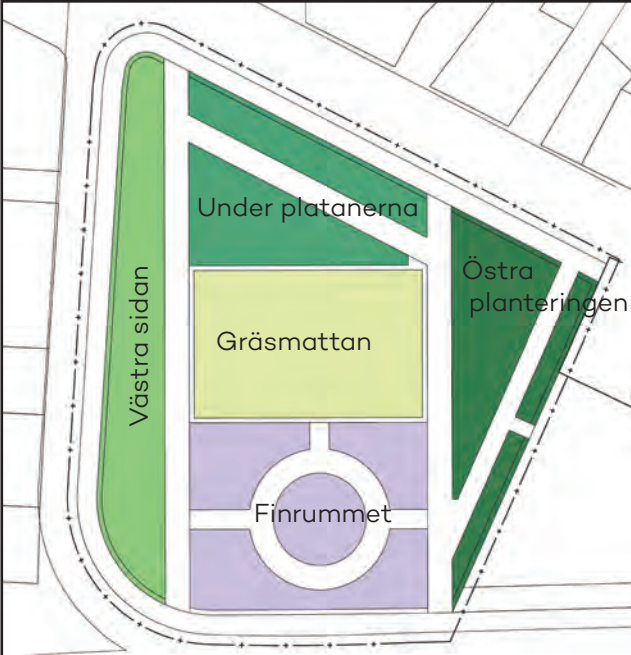
GESTALTNINGENS BÄRANDE IDÉ

Den övergripande gestaltningsidén är en formell grundstruktur som ger en distinkt inramning av de olika ytorna. Parken får därmed en tydlig rumsindelning med fem olika delar: en centrerad gräsyta, ett finare parkrum samt tre kantzoner. Formspråket anspelar på parkens historiska utformning och bidrar till att skapa en identitetsstark park. Geometriska former, raka stråk och den befintliga trädraden skapar strukturen och en formklippt häck ramar in parken.

För att ge parken ett mer livfullt uttryck så mjukas den formella strukturen upp med friväxande växtmaterial. Planteringarna i de centrala delarna är komplexa och livliga medan kanterna ger ett lugnare intryck. Kantzonerna innehåller en stor andel städsegröna växter för att ge parken struktur och grönska året om.

Den formella grundstrukturen ger parken en identitetsstark form och skapar en tydlig rumsindelning.

Schematisk bild över parkens fem olika delar.

ILLUSTRATIONSPLAN

SKALA 1:200/A1

0m 5m 10m 20m

V1 GRÄSMATTAN

Parkens centrum utgörs av en klippt gräsmatta omsluten av växtlighet som ramar in ytan och gör den mindre exponerad. Här finns utrymme för fri aktivitet och besökare kan samlas för picknick, bollspel eller en omgång kubb. I maj är körbärsträdets blomning parkens mest uppsedeväckande inslag och underplanteringen av tulpaner i harmoniserande rosa färg förstärker effekten ytterligare. Hela gräsmattan omges av slipade kalkstensplattor vilket förtydligar parkens formella struktur och ger en prydlig avgränsning mot övriga ytor.

V2 UNDER PLATANERNA

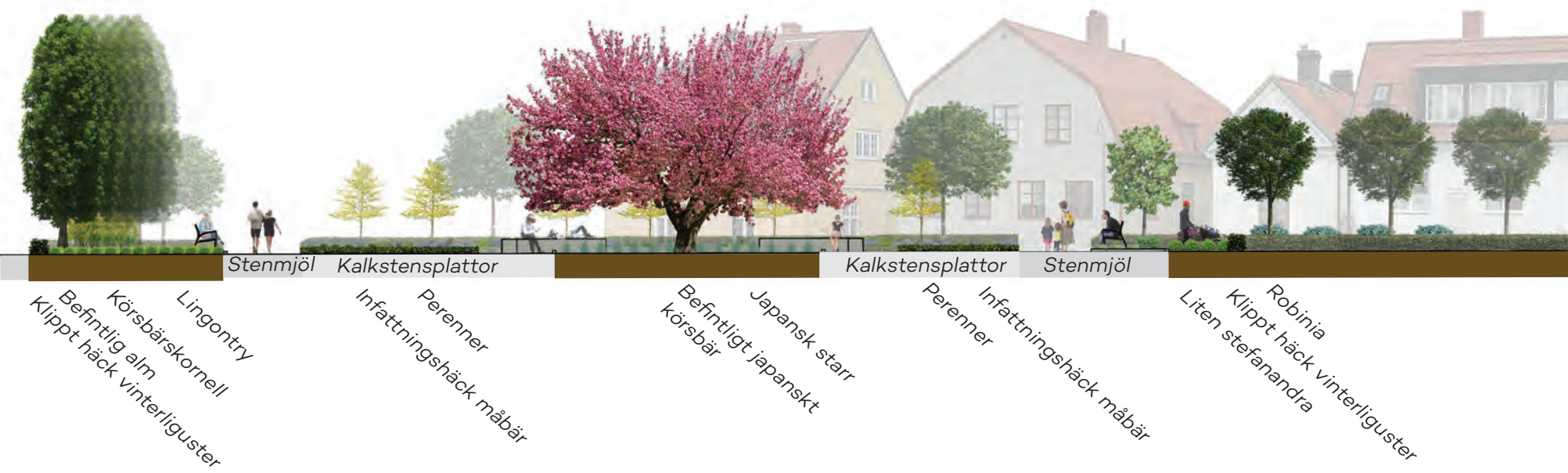
I parkens norra del finns möjlighet att söka avskildhet under de stora platanerna där skira korstörnen erbjuder en behaglig skugga. Vid bänkarna finns extra utrymme att placera en barnvagn eller rullator på för att undvika att blockera gångvägen. Underplanteringen av murgröna speglar formen på platanernas löv och ger en inramning som håller sig grön året runt. Den som vilar har god uppsikt över det som händer i övriga parken och kan i juli månad njuta av torrängens blomsterprakt innan slättern i augusti. Den vilda ängen hålls på plats genom en kant av cortenstål som även förhindrar att besökare trampar ned ängen.

SEKTION A1-A2 VEGETATIONENS UTVECKLING ÖVER TID
SKALA 1:200/A1

Sektionen visar hur förslaget förstärker rumsligheten i parken och hur denna utvecklas över tid i takt med att vegetationen växer sig större och tätare. Dragningen av sektionen är gjord för att visa samtliga träd i parken då dessa till stor del påverkar hur rummen i parken upplevs. De första åren är befintliga träd de starkast rumsbildande elementen men den nytillkomna växtligheten är det som bygger upp förslagets olika rum.

NYPLANTERAT

UPPVUXET 50 ÅR

Efter 50 år har de mindre träden nått full storlek och de större en höjd på minst 10 meter. Busk- och perennplanteringarna har slutit sig och blivit täta, lättskötta ytor där plantor efterhand ersätts. Parken har nu fått en helt annan rumslighet med väldefinierade rum och tillgång till både uppsikt och skydd samt sol och skugga. Häckarna har vuxit upp till sin sluthöjd på 1 meter och ger hela parken en tydlig inramning. Körbärsträdet som är ett karaktärsträd i Visby innerstad lever troligtvis inte i 50 år till och ska ersättas med en ny planta när det dör. Eftersom almarna hamlas kan de bli äldre än om de varit friväxande.

MARKMATERIAL OCH UTRUSTNING

För att förbättra tillgängligheten i parken har de större stråken belagts med stenmjöl som är lättframkomligt med exempelvis barnvagn och rullstol. Där bänkar är placerade längs stråken utgörs markmaterialet istället av storgatsten vilket är ett material som använts i Visby innerstad sedan början av 1900-talet. Huggen, slät kalksten som funnits i staden sedan medeltiden används för att visuellt markera att området kring körbärsträdet är parkens finaste del. Kantstenen som separerar gångtytor från planteringsytor är i granit vilket ger ett enhetligt uttryck tillsammans med storgatstenen.

Möbleringen i parken är vald för att passa in i den historiska miljön. Klassiska parksoffor med ramar i gjutjärn och sitsar i trä är placerade längs de tre stråken i parkens östra, norra och västra del. Samma modell används redan i Vishys stadspark Almedalen och genom att låta samma typ av bänkar återkomma skapas en sammanhållen identitet i hela innerstaden. I parkens finrum finns bänkar i murad kalksten som harmoniserar med markmaterialet. Bänkarna följer samma rundning som planteringsytan under körbärsträdet och förstärker därmed cirkelformen.

Stenmjöl används för att göra gångstråken tillgänglighetsanpassade.

Storgatsten används som markmaterial på de platser där bänkar är placerade.

Oregelbundna kalkstensplattor markerar parkens finrum och ramar även in hela den centrerade gräsmattan och angränsar denna från gångstråken.

Planteringsytor avgränsas med hjälp av kanten i granit.

Exempel på modell av parksoffa som används för att passa in i kulturmiljön.

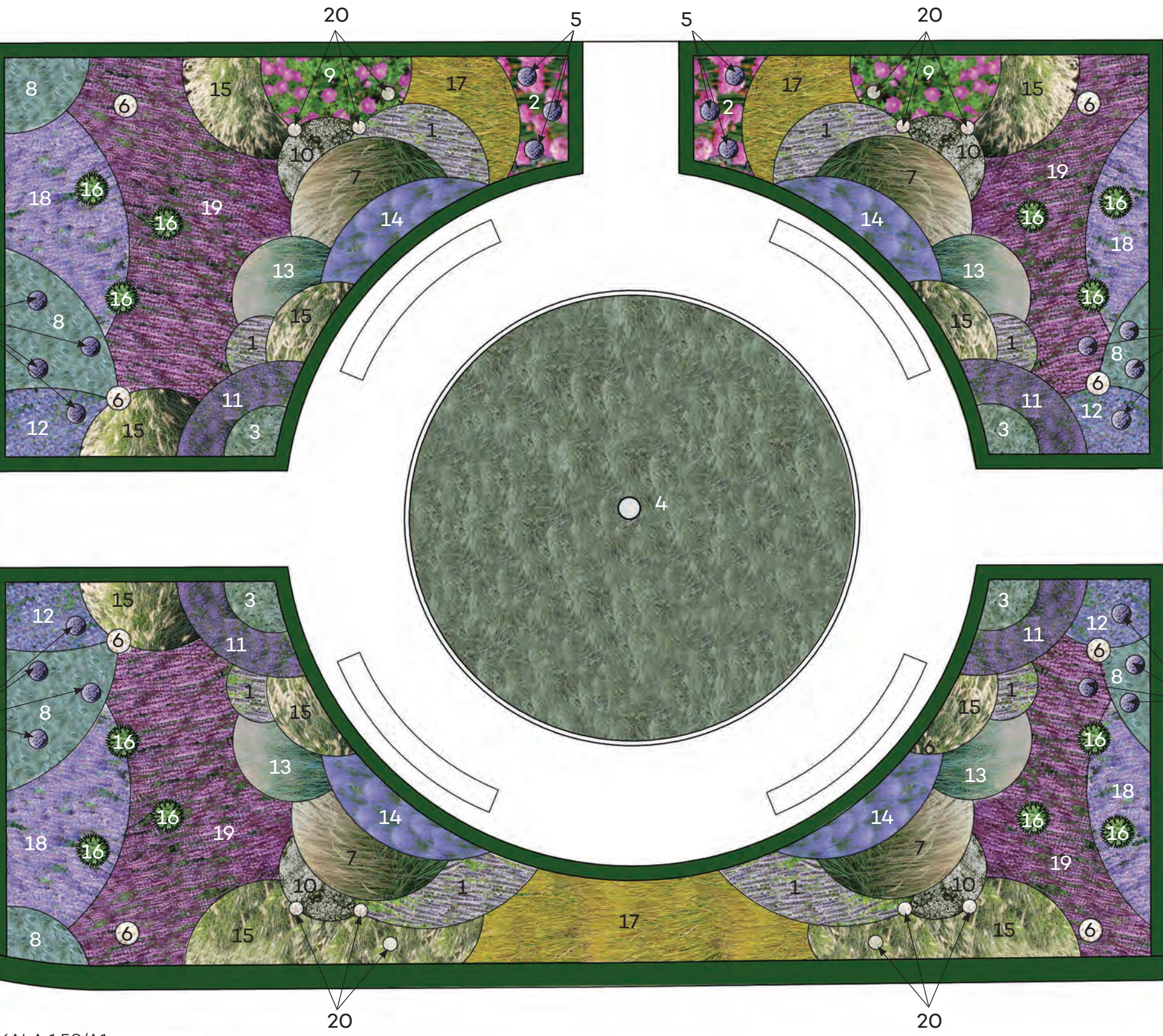

Rundade bänkar i murad kalksten förstärker cirkelformen som omger körbärsträdet.

V3 FINRUMMET

I parkens finrum kan besökaren vila och koppla av bland livfulla och välodförfärdiga planteringar under det karaktäristiska gamla körbärsträdet. Trädets betydande roll framhävs genom dess centrerade placering och rundeln som omger det. Även markmaterialet i form av släta kalkstensplattor markerar att detta är parkens hjärta. Låga infattningshäckar av måbär förstärker den formella strukturen och håller det friväxande innehållat på plats. I augusti är rummet som praktfullast, då många prydnadsgräs och perenner i lila, vita och blå toner blommar. Flera av perennerna som stäppsalia, anisisop och lavendel lockar även till sig bin och fjärilar som ger gestaltningen en extra livfull dimension.

SKALA 1:50/A1

DETALJ PERENNPLANTERINGAR

Perennplanteringarna är utformade för att vara dynamiska över årtiderna och erbjuda besökaren något nytt att upptäcka vid varje besök. Rikligt med rysk blåstjärna inleder säsongen och ger färg åt planteringarna på vårvintern. Senare blommar strandtrift och fylla tulpaner i rosa toner som förhöjer effekten av körbärsträdets storslagna blomning. Under sommaren blommar perenner och prydnadsgräs i harmoniska toner av vitt, blått och lila. De högsta gräsen och perennerna är placerade bakom bänkarna för att skapa rumslighet och ge skydd i ryggen åt den som slår sig ned. I de lägre partierna finns höga uppstickare som azurlok, stäpplok och franskt kungsljus. Entréerna till rummet är markerade med blå bolltistlar. I september blommar många perenner som anisisop, kantnepeta och perovskia och höstväxningen blommar ända in i oktober. Plantorna klipps inte ned förrän på våren då gräsens vippor ger prydnadsvärden till parken hela vintern igenom och är särskilt vackra när de pryds i rimfrost en solig vinterdag.

VÄXTLISTA

NR	LATINSKT NAMN	SVENSKT NAMN
1	Agastache 'Blue Fortune'	anisisop
2	Armeria maritima	strandtrift
3	Artemisia schmidtiana 'Nana'	krypmalört
4	Carex marowii 'Ice Dance'	japansk starr
5	Echinops bannaticus 'Veitch Blue'	blå bolltistel
6	Eremurus robustus	jättestäpplilja
7	Calamagrostis x acutiflora 'Karl Foerster'	tuvrör
8	Festuca glauca 'Elijah Blue'	blåsvingel
9	Geranium sanguineum	blodnäva
10	Gypsophila paniculata	brudslöja
11	Lavandula angustifolia 'Munstead'	lavendel
12	Nepeta x fassenii 'Walkers Low'	kantnepeta
13	Panicum virgatum 'Heavy Metal'	jungfruhirs
14	Perovskia atriplicifolia 'Blue Spire'	afghanperovskia
15	Pennisetum alopecuroides 'Hameln'	lampborstgräs
16	Pinus mugo 'mops'	bergtall
17	Sesleria autumnalis	höstväxning
18	Salvia nemorosa 'Blauhugel'	stäppsalia
19	Salvia nemorosa 'Amethyst'	stäppsalia
20	Verbascum chaixii 'Album'	franskt kungsljus

Ö4 ÖSTRA PLANTERINGEN

Parkens östra plantering omger en passage som avgränsas från den närliggande parkeringen med hjälp av klippt häck och robinior med underplantering av liten stefanandra. Denna del ger ett lugnt och grönskande intryck som på våren exploderar i en rik blomning i vita toner från lagerhägg, robinia, trubbhagtorn och vit hjärtbergenia. Den delen av planteringen som vetter mot parkens mitt innehåller ett rikare växtmaterial med blommande buskar och prydnadsträd placerade i anslutning till bänkarna. Växtligheten ger skydd i ryggen för besökaren som kan njuta av väldoftande rosor och syrener i kvällssolen.

SEKTION B1-B2
SKALA 1:200/A1

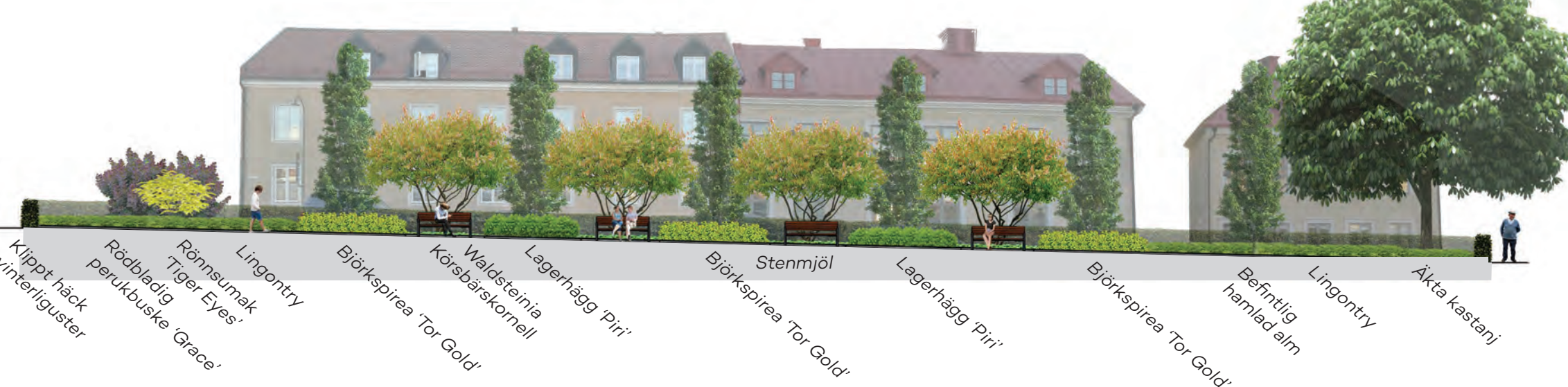
Sektionen visar den delen av den östra planteringen som ger utsikt mot parkens gräsmatta. De blommande buskagen, robintorna och trubbhagtornen avskärmar besökaren från den bakomliggande parkeringen.

VÄSTRA SIDAN

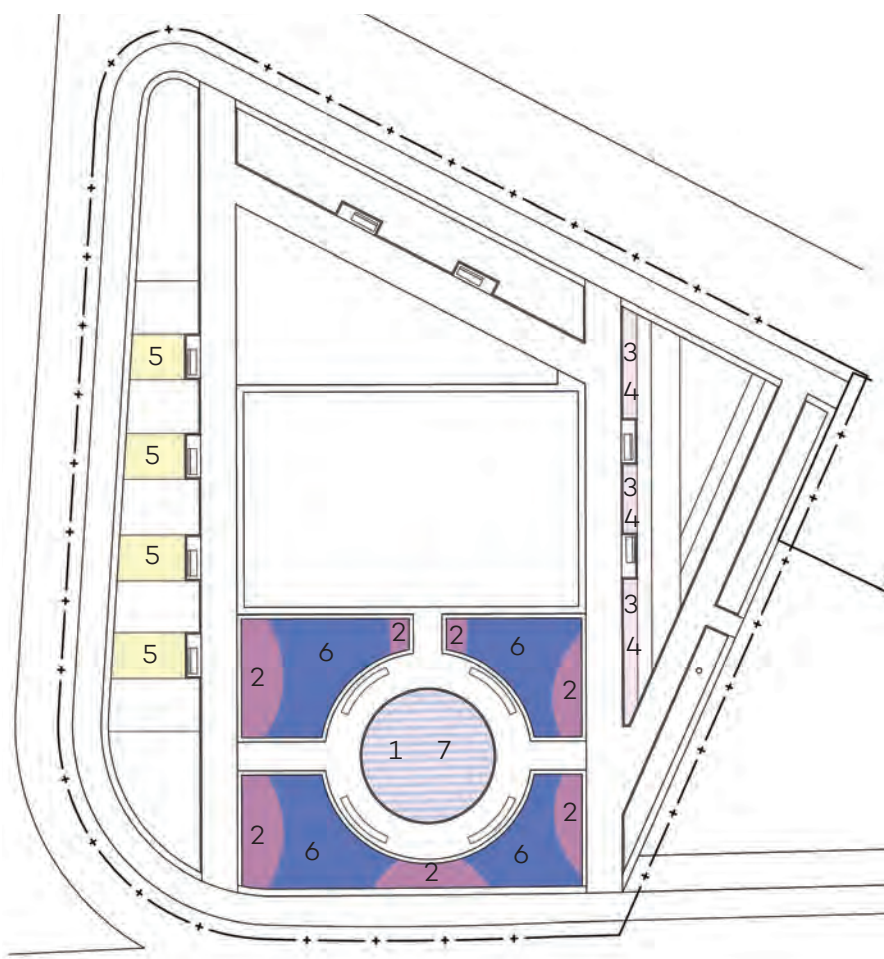
Den västra planteringen är upplyggd av fält med låga, marktäckande buskar. Lagerhägg och lingontrity utgör en städsegrön bas och ljus björkspirea tillför årstidsdynamik och färgkontrast. Rumsligheten byggs upp av uppstammade körsbärskorneller vars breda krona bryter av mot de befintliga almarnas smala, upprätta form. Under kornellerna finns en krypande matta av waldsteinia som gör att höjdnivån på undervegetationen blir varierande. Accentbuskar i form av rödbladdig perukbuske och limegrönt rönnsumak markerar den sydvästra entrén med sina starka färgkontraster. Markanta årstidsaspekter är körsbärskornellens iögonfallande gula blomning på bar kvist tidigt på våren och sprakande höstfärger från björkspirea och rönnsumak.

SEKTION C1-C2
SKALA 1:200/A1

LÖKPROGRAM

Lökar planteras jämt i perennytorna för att ge en extra årstidsaspekt till parken. Lökar som rysk blåstjärna och krokusar blommar tidigt i mars-april och ger parken färg och liv på vårvintern. Senare på våren blommar ljusa gula orkidénarcisser tillsammans med mattor av gulblommig waldsteinia. Under körsbärsträdet planteras pärlmörora fyllda tulpaner som förstärker effekten av dess uppsseendeväckande blomning i maj. Stäpplock och azurlök planteras i perennrabatterna i parkens finrum och fungerar som uppstickare som ger liv åt planteringarna i juni-juli.

NR LATINSKT NAMN

- 1 Allium caeruleum
- 2 Allium cristophii
- 3 Crocus tommasinianus
- 4 Crocus vernus 'Jeanne d'Arc'
- 5 Narcissus 'Hawera'
- 6 Scilla siberica
- 7 Tulipa gesneriana 'Angelique'

SVENSKT NAMN

- azurlök
- stäpplock
- snökrokus
- vårkrokus
- orkidénarciss
- rysk blåstjärna
- sen fylld tulpan

Rysk blåstjärna

Orkidénarciss 'Hawera'

Sen fylld tulpan 'Angelique'

Effektbelyst körsbärskornell

Exempel på hur växtlighet i parken kan effektbelysas underifrån för att skapa en stämningsfull ljussättning i parken kvällstid.

BELYSNING

Då parken omges av gator så räcker gatubelysningen och de två befintliga lyktstolparna i parken till att ljussätta gångstråken. I förslaget läggs därför fokus på att skapa en mysig stämning med hjälp av effektbelysta växter i anslutning till sittytor. Även bänkarna kring körsbärsträdet är belysta.

VS Utblick från parkens sydvästra entré

Längs den västra sidan finns parkens mest uppsseendeväckande höstfärger från björkspirea och rönnsumak i brinnande röda toner. Även perennplanteringarna till höger i bilden har höga prydnadsvärden under vinterhalvåret då vippor från gräsen och ständare från blå bolltistel sitter kvar och blir än vackrare i vinterskrud.